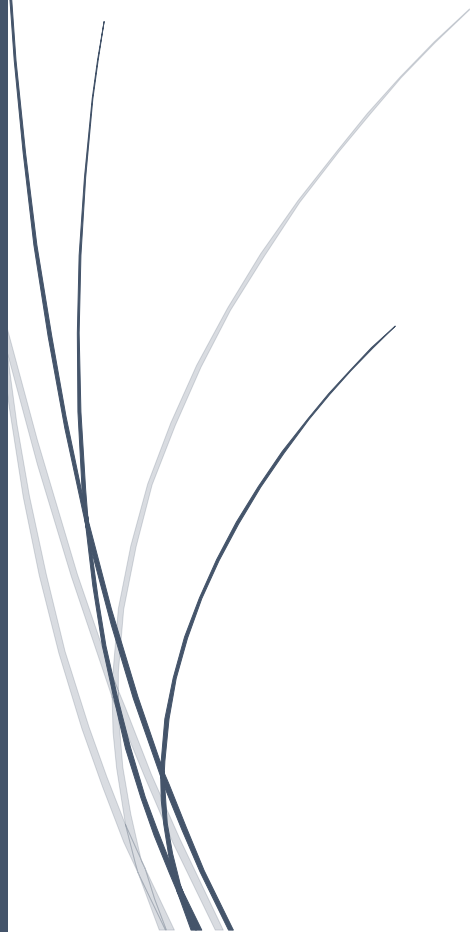

TVIRTINU
Neįgalumo ir darbingumo nustatymo
tarnybos prie Socialinės apsaugos ir
darbo ministerijos direktorė

Vytautė Polujanskiene

**INDIVIDUALIOS PAGALBOS POREIKIO KLAUSIMYNO,
NUSTATANT NEĮGALUMO LYGĮ VAIKAMS (7-13 METŲ),
PILDYMO METODINĖS REKOMENDACIJOS**

Turinys

ĮVADAS.....	3
BENDROSIOS INDIVIDUALIOS PAGALBOS POREIKIO KLAUSIMYNO PILDYMO REKOMENDACIJOS	4
PASIRUOŠIMAS KLAUSIMYNO PILDYMOUI	4
KLAUSIMŲ UŽDAVIMAS	4
BENDRIEJI VERTINIMO BALAIS PRINCIPAI	6
PAGALBOS KOORDINAVIMO POREIKIO VERTINIMAS	7
APLINKOS VEIKSNIAI.....	7
1. PAŽINIMAS (MOKYMASIS IR ŽINIŲ TAIKYMAS).....	9
1.1. Žaidimas su žaislais	9
1.2. Sąvokų, apibūdinančių ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį suvokimas	10
1.3. Skaitymas.....	11
1.4. Raidžių rašymas	13
1.5. Skaičiavimas	14
2. BENDROS UŽDUOTYS IR REIKALAVIMAI.....	17
2.1. Užduoties, kuriai įvykdyti reikia atlikti vieną veiksmą, atlikimas	17
2.2. Užduoties, kuriai įvykdyti reikia atlikti kelis veiksmus, atlikimas.....	18
2.3. Planavimas (tinkamas laiko paskirstymas kasdienėms veikloms).....	19
2.4. Kasdienės darbotvarkės laikymasis (pvz.: <i>dantų valymas, prausimasis, rengimasis, daiktų, reikalingų mokykloje, susidėjimas, savarankiškas nuvykimas į ugdymo įstaigą ir kt.</i>)	21
3. BENDRAVIMAS	23
3.1. Žodinės kalbos suvokimas	23
3.2. Nežodinės kalbos suvokimas (pvz.: <i>gestų, veido išraiškos, emocijų, kūno kalbos, paveikslėlių suvokimas ir kt.</i>).....	24
3.3. Kalbėjimas (žodžių, frazių, sakinių vartojimas)	25
3.4. Garsų tarimas	26
3.5. Gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių naudojimas bendraujant.....	27
4. MOBILUMAS (JUDĖJIMAS).....	29
4.1. Kūno padėčių keitimas (atsistojimas, atsisėdimas).....	29
4.2. Vienodos kūno padėties išlaikymas ilgesnį laiką (sėdėjimas, stovėjimas)	29
4.3. Smulkioji motorika (nykščio, pirštų, plaštakos valdymas).....	31
4.4. Peties ir (ar) rankos valdymas.....	33
4.5. Vaikščiojimas (įskaitant kūno ribų suvokimą, kūno valdymą, nerangumą)	35
4.6. Orientavimasis aplinkoje (pvz.: <i>namuose ir kitoje aplinkoje</i>)	36
5. SAVARANKIŠKUMAS (SAVITARNOS ĮGŪDŽIAI).....	39
5.1. Prausimasis	39

5.2. Kūno dalių (nosies ir burnos išskyros, menstruacijos) priežiūra	40
5.3. Naudojimasis tualetu.....	41
5.4. Rengimasis	43
5.5. Valgymas (pvz.: maisto rijimas, ribotas maisto produktų racionas, vengimas valgyti, jautrumas maisto tekstūrai, spalvai ir kt.)	45
5.6. Savisauga (pvz.: pavojaus suvokimas, gebėjimas atlikti veiksmus saugiai, vengiant nudegti, nukristi, įsipjauti, paslysti, pargriūti, paskęsti)	47
5.7. Savarankiškumo įgūdžiai (pvz.: gebėjimas naudotis viešuoju transportu, pereiti gatvę, nusipirkti prekę).....	48
5.8. Pinigų ir daiktų vertės suvokimas, sąmoningas disponavimas pinigais	49
6. BUITIS	51
6.1. Buities darbų atlikimas (pvz.: indų plovimas, dulkių šluostymas, lovos klojimas, daiktų (žaislų, piešimo priemonių surinkimas ir kt.)	51
7. TARPASMENINIAI SANTYKIAI IR SĄVEIKOS	53
7.1. Bendravimas su aplinkiniais (pvz.: gebėjimas užmegzti ir palaikyti pokalbį ir kt.)	53
7.2. Socialiai priimtino elgesio normų laikymasis (pvz.: gebėjimas tinkamai elgtis įvairiose situacijose, reagavimas į kitų žmonių jausmus).....	54
7.3. Bendravimas su bendraamžiais, draugystės santykių užmezgimas ir palaikymas	56
8. PAGRINDINĖS GYVENIMO SRITYS	58
8.1. Žaidimas su kitais (dviese, grupėje)	58
8.2. Dalyvavimas ugdymo(si) veiklose (pvz.: gebėjimas susikaupti, sutelkti ir išlaikyti dėmesį, įsitraukimas į individualią ir (arba) grupinę veiklą, atsižvelgimas į kitų poreikius, užduočių atlikimas, žinių įsisavinimas, naujų įgūdžių įgijimas ir jų pritaikymas ir kt.).....	59
8.3. Miego kokybė (natūralaus miego ypatumai, nuo kurių priklauso optimalus fizinis ir psichinis poilsis).....	61
8.4. Sensorinis jautrumas (reagavimas į garsus, šviesas, spalvas ir kitus dirgiklius)	62
9. BENDRUOMENINIS , SOCIALINIS IR PILIETINIS GYVENIMAS	65
9.1. Dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose (pvz.: muzikos, dailės, sporto, technikos mokyklose, būreliuose, studijose, klubuose, draugijose ir kt.).....	65

IVADAS

Individualios pagalbos poreikio klausimyno, nustatant neįgalumo lygį vaikams, pildymo metodinės rekomendacijos (toliau – Metodinės rekomendacijos) nustato individualios pagalbos poreikio klausimyno pildymo metodines nuorodas vertinant vaiko neįgalumo lygį, siekiant kad kiekvienas darbuotojas, vertindamas individualios pagalbos poreikį kiekviename veiklos srityje, identifikuodamas aplinkos veiksnius, gebėtų tinkamai užduoti klausimus asmeniui (atstovui) ir iš gautų atsakymų kuo tiksliau nuspręstų, kokį balą skirti. Metodinių rekomendacijų kūrimo pagrindas yra Neįgalumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. V-188/A1-84/ISAK-487 „Dėl Neįgalumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2023 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. A1-682/V-1092/V-1364 redakcija), 2 priedas (toliau – aprašas).

Metodinėse rekomendacijose vartojamos **sąvokos**:

- aplinkos veiksniai – fizinė, socialinė ir kitų žmonių nuostatų aplinkos, kuriose asmuo gyvena ir kuria savo gyvenimą;
- bazinis dalyvumas – asmens sveikatos būklės (dalyvumui įtaką darančios ligos, traumos ir patologinės būklės ir su tuo susiję organizmo funkcijų sutrikimai, išlikę po asmeniui taikyto galimo gydymo ir (ar) galimų medicinos priemonių panaudojimo) įvertinimas balais;
- individualios pagalbos poreikio vertinimas – procedūra, kurios metu įvertinamas vaiko individualios pagalbos poreikis devyniose srityse: pažinimo, bendrų užduočių ir reikalavimų, bendravimo, mobilumo (judėjimo), savarankiškumo (savitarnos įgūdžių), buities, tarpasmeninių santykių ir sąveikų, pagrindinių gyvenimo sričių ir bendruomenės, socialinio ir pilietinio gyvenimo;
- individualusis pagalbos poreikis – asmens su negalia poreikis, atsirandantis dėl jo negalios ir (ar) aplinkos veiksnių, trukdančių jam būti savarankiškam atliekant kasdienę veiklą;
- pagalbos koordinavimo poreikis – asmens (šeimoms) reikmė pagerinti kasdienio gyvenimo kokybę įvairiose veiklos srityse sudarant pagalbos planą ir jį perduodant atsakingoms institucijoms, užtikrinančioms individualiųjų pagalbos poreikių tenkinimą;
- veikla – asmens atliekama užduotis ar veiksmas;
- vertintojas – darbuotojas, teisės aktų nustatyta tvarka, atliekantis individualios pagalbos poreikio vertinimą.

Kitos Metodinėse rekomendacijose vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme ir Neįgalumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos apraše.

BENDROSIOS INDIVIDUALIOS PAGALBOS POREIKIO KLAUSIMYNO PILDYMO REKOMENDACIJOS

PASIRUOŠIMAS KLAUSIMYNO PILDYMOUI

Neįgalumo lygis nustatomas asmenims iki pilnametystės, išskyrus asmenis, kurie yra (buvo) draudžiami valstybiniu socialiniu draudimu. Neįgalumo lygis nustatomas kompleksiskai vertinant asmens bazinį dalyvumą ir individualios pagalbos poreikį, išskyrus atvejus, nurodytus Dalyvumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo IV skyriuje.

Individualios pagalbos poreikis vertinamas užpildžius Individualios pagalbos poreikio klausimyną (toliau – Klausimynas), kuris patvirtintas Aprašo 2 priede. Klausimyno pagalba norima išsiaiškinti, kokios pagalbos reikia vaikui (dėl sveikatos sutrikimų ir susijusių funkcionavimo, veiklos ir dalyvumo sunkumų) savarankiškai vykdyti tam tikras veiklas ir įsitraukti į gyvenimo situacijas (pvz., *dalyvauti kasdieniame gyvenime, mokytis*). Pildant Klausimyną atliekamas vaiko individualios pagalbos poreikio įvertinimas (balais), kuriuo siekiama išsiaiškinti individualios pagalbos poreikio mastą ir pagalbos koordinavimo poreikį skirtingose srityse.

Klausimyną sudaro dvi dalys. Pirmoje Klausimyno dalyje pildoma informacija apie vaiko lytį, amžių ir išsilavinimą. Ši dalis pildoma remiantis neįgalumo lygiui nustatyti pateiktais dokumentais, nurodytais Apraše, ir vaiko ir (ar) jo atstovo pateikta informacija. Ši dalis balais nevertinama. Antroje Klausimyno dalyje vertinamas vaiko individualios pagalbos poreikis vertinant pagrindines veiklos sritis, pagalbos koordinavimo poreikis ir aplinkos veiksniai.

Prieš pradėdant pildyti klausimyną vertintojas turi atlikti šiuos žingsnius:

- esant galimybei susipažinti su Agentūrai pateiktais dokumentais (pvz., *siuntimu į Agentūrą, medicininiiais dokumentais*) ir įvertinti, kokios pagalbos asmeniui gali reikėti pildant Klausimyną (pvz., *klausos negalią turinčiam asmeniui gali reikėti gestų kalbos vertėjo pagalbą*);
- prisistatyti vaikui ir (ar) jo atstovui nurodant savo vardą, pavardę ir pareigas;
- informuoti vaiką ir (ar) jo atstovą apie Klausimyno įtaką vertinant neįgalumo lygį ir individualios pagalbos kompensacijos poreikį;
- informuoti vaiko atstovą, kad jam sutikus, užpildyto Klausimyno pagrindu, vaikui bus sudaromas individualus pagalbos planas;
- supažindinti vaiką ir (ar) jo atstovą su Klausimyno pildymo eiga, kad vertintojas vaikui ir (ar) jo atstovui užduos klausimus ir gavęs asmens atsakymą į pateiktus klausimus, ties kiekvienos srities veikla įvertins atsakymą balais (nuo 0 iki 4);
- paaiškinti vaikui ir (ar) jo atstovui, kad vertinami tik tie veiklos apribojimai, kurie yra kilę dėl organizmo funkcinių sutrikimų, o ne dėl kitų priežasčių.

KLAUSIMŲ UŽDAVIMAS

Metodinėse rekomendacijose yra pateikti orientaciniai klausimai ir pavyzdžiai. Užduodant klausimus svarbu atsižvelgti į vaiko amžiaus tarpsnį bei konkrečią kiekvieno vaiko situaciją. Vertintojas užduodamas klausimus vaikui ir (ar) jo atstovui turėtų remtis toliau pateiktomis rekomendacijomis.

- Siekiant gauti pakankamą ir patikimą informaciją apie vaiko pagalbos poreikį, nepakanka paklausti vaiko ar jo atstovo, ar vaikas gali atlikti tam tikrą veiklą. Būtina išsiaiškinti, kaip vaikas

atlieka konkrečią veiklą, su kokiais sunkumais susiduria, kokios pagalbos jam reikia. Prieš užduodant klausimus ir atliekant vertinimą būtina vaiką ir (ar) jo atstovą informuoti, kad sunkumai yra tai, kai veikla:

- reikalauja papildomų pastangų ar atliekama ne taip, kaip įprasta;
- sukelia diskomfortą ar skausmą;
- atliekama lėčiau, nei įprasta;
- atliekant veiklą reikalingos pagalbinės priemonės (*visos pagalbinės priemonės, kurias vaikas naudoja, kad atliktų tam tikrą veiklą, pvz., techninės pagalbos priemonės judėjimui, savipriežiūrai ir (ar) kitos priemonės*);
- atliekant veiklą reikalinga pritaikyta aplinka (*pvz., fizinė, informacinė aplinka*);
- atliekant veiklą reikalinga kito asmens pagalba (*pvz., kontaktinė, žodinė*).

- Vertintojas esant poreikiui turi užduoti ne tik klausimus, nurodytus Metodinėse rekomendacijose, bet ir papildomus klausimus, atsižvelgiant į konkrečią vaiko situaciją. Tik išsiaiškinus visą, su konkrečia veikla susijusią informaciją, galima tinkamai įvertinti vaiko pagalbos poreikį. Pavyzdžiui, *16 metų vaikas, turintis regos negalią, turi asmeninį asistentą, kuris kasdien padeda vaikui mobilumo srityje, ir dėl to vaikas ar jo atstovas gali įvardinti, kad judėjimo srityje vaikui pagalba nereikalinga, todėl svarbu užduoti papildomus klausimus ir išsiaiškinti jau gaunamos pagalbos pobūdį ir mastą*. Pagalbinių priemonių naudojimas ir (ar) kito asmens, pagalbintojo (specialisto) pagalba nereiškia, kad vaikui nėra pagalbos poreikio.

- Tuo atveju, kai pildant Klausimyną kyla abejonių dėl vaiko pagalbos poreikio įvertinimo tam tikroje veiklos srityje, būtina palyginti atsakymus skirtingose veiklos srityse (*pvz., smulkioji motorika ir valgymas, rengimasis*) ir užduoti papildomus, patikslinančius klausimus apie vaiko pagalbos poreikį tam tikroje veiklos srityje.

- Siekiant kokybiškai įvertinti individualios pagalbos poreikį (balais) rekomenduojama informaciją, gautą užduodant klausimus, papildyti kitais būdais gautais duomenimis (*pvz., vaiko stebėjimas, specialistų išvados ir kt.*).

- Pildant klausimyną vertintojas turi atsižvelgti į vaiko raidos sutrikimo ar funkcijų sutrikimo ribojimus ir kylančius bendravimo ypatumus (klausos, regos, judėjimo, kalbos ir komunikacijos, emocijų ir elgesio ypatumus). Jei su vaiku sunku užmegzti ir / ar palaikyti kontaktą, jo kalba nesuprantama ar jis nekalba ir nenaudoja kitų komunikavimo būdų, klausimus pagalbos poreikiui vertinti reikia užduoti vaiko atstovui bei remtis informacija, gauta stebint vaiką ir jo elgesį vertinimo metu.

- Klausimų uždavimas vaikui:

- Klausimai turi būti aiškūs ir trumpi, ypač kalbant su mažesniais vaikais. Nepatariama vaikui vienu metu užduoti daugiau nei vieną klausimą. Tyrimai rodo, jei vaikui užduodami keli klausimai iš eilės, jis atsako tik į vieną klausimą, o kitus pamiršta.
- Atvirai bendraukite su vaiku ir pasakykite, jeigu ko nors nesupratote. Paprašykite pakartoti. Jei net vaikui pakartojus nesupratote, ką jis nori pasakyti, paprašykite, kad jis tai parašytų ant popieriaus.
- Bendraudami su vaikais sumažinkite bet kokius kitus pašalinius garsus ar stimulus. Jeigu vaikas nesusikaupęs ar stipriai susierzinęs, kalbėti reikėtų lėtai ir aiškiai, išlaikant normalų balso toną. Reikalui esant, pakartokite klausimus, vartokite tuos pačius žodžius.

BENDRIEJI VERTINIMO BALAIS PRINCIPAI

Metodinėse rekomendacijose prie kiekvienos veiklos yra pateikiamos orientacinio pobūdžio vertinimo gairės ir pavyzdžiai, jos neapima visų galimų konkretaus vaiko atvejų ir situacijos. Vertintojas vaiko individualios pagalbos poreikį vertina balais nuo 0 iki 4:

0 balų – nėra pagalbos poreikio, kai asmeniui nereikia jokios pagalbos dalyvauti įvardytos srities veikloje (pažintinės funkcijos ir gebėjimai nėra sutrikę).

1 balas – nedidelis pagalbos poreikis, kai asmeniui retai reikia pagalbos dalyvauti įvardytos srities veikloje, asmuo turi nedidelių sunkumų atlikti įvardytos srities veiksmus savarankiškai ir saugiai ir (arba) nežymiai sutrikusios pažintinės funkcijos ir gebėjimai.

2 balai – vidutinis pagalbos poreikis, kai asmeniui kartais reikia pagalbos dalyvauti įvardytos srities veikloje, atlikdamas įvardytos srities veiksmą turi vidutinių sunkumų, kartais pats savarankiškai ir saugiai veiksmų neatlieka ir (arba) iš dalies sutrikusios pažintinės funkcijos ir gebėjimai.

3 balai – didelis pagalbos poreikis, kai asmeniui dažnai reikia pagalbos dalyvauti įvardytos srities veikloje, atlikdamas veiksmą turi didelių sunkumų, dažnai pats savarankiškai ir saugiai veiksmų neatlieka ir (arba) ryškiai sutrikusios pažintinės funkcijos ir gebėjimai.

4 balai – nuolatinis pagalbos poreikis, kai asmeniui nuolat reikia pagalbos dalyvauti įvardytos srities veikloje ir (arba) pats neatlieka veiksmų dėl labai ryškiai sutrikusių pažintinių funkcijų ir gebėjimų.

Prieš pažymint tinkamą balą, vertintojas turi įsitikinti, kad teisingai suprato vaiko ar jo atstovo pateiktą informaciją performuluodamas atsakymą (*pvz., ar aš teisingai suprantu, kad Jūs visas rengimosi veiklas atliekate pats savarankiškai ir Jums nereikalingos jokios pagalbinės priemonės, aplinkos pritaikymas ar kito asmens pagalba*).

Vertinimo gairės:

- Individualios pagalbos poreikis vertinamas atsižvelgiant į vaiko patiriamus sunkumus per tam tikrą laikotarpį („gerų ir blogų dienų santykis“) skirtingose veiklos srityse. „Gerų ir blogų“ dienų santykis vertinamas pagal tai, kaip dažnai vaikui reikia pagalbos dalyvauti įvardintos srities veikloje.

- Pagalbos poreikį vertinkite atsižvelgdami į konkrečią veiklą (*pvz., vertinant valgymą, nevertinama, ar vaikas gali gaminti maistą, nes tai vertinama kitoje veiklos srityje „buitis“*).

- Pildant Klausimyną vertinamas vaiko individualios pagalbos poreikis susijęs su konkrečia vaiko atliekama veikla ir (ar) gebėjimais. Tai reiškia, kad vaiko atstovui būtina priminti, kad jis turi galvoti apie veiklos apribojimus ir pagalbos poreikį, kurie susiję su vaiko negalia, o ne kitomis priežastimis (*pvz., negali praustis, nes neturi vonios ar dušo ir pan.*).

- Vertinant pagalbos poreikį skirtingose veiklos srityse svarbu atsižvelgti į vaiko patiriamus sunkumus skirtingose aplinkose ir (arba) skirtingu dienos metu (*pvz., vaikas ryte, pailsėjęs, gali savarankiškai ir saugiai nueiti ilgesnį nei 50 m atstumą, tačiau antroje dienos pusėje vaikui einant reikalinga minimali pagalba*). Jei veiklos atlikimo skirtumai atsiranda skirtingose aplinkose arba skirtingu dienos metu tai vertinama kaip tam tikras pagalbos poreikis.

- Vertinant asmens patiriamus sunkumus atliekant įvardintos srities veiklą svarbu įvertinti, kad veikla būtų atliekama įprastai, nereikalaujant per daug didelių pastangų, neadekvačių atliekamai veiklai (*pvz., vaikas gali nueiti 50 metrų, bet bus toks pavargęs, kad likusią dienos dalį negalės užsiimti kitomis veiklomis*), nesukeltų skausmo ar diskomforto ir būtų atliekama per įprastą laiką, saugiai (*pvz., kokia pagalba reikalinga norint užtikrinti saugumą*) bei suvokiant atliekamas veiklas.

PAGALBOS KOORDINAVIMO POREIKIO VERTINIMAS

Vaiko atstovui sutikus, kad vaikui būtų skiriamas pagalbos koordinavimas ir sudaromas pagalbos planas, apie tai pažymima Klausimyne. Pagalbos koordinavimo poreikis gali būti nustatomas tuomet, kai Klausimyne individualiosios pagalbos poreikis bent vienoje veiklos srityje įvertinamas 1 – 4 balais. Vertintojas pagalbos koordinavimo dalį užpildo remiantis pokalbio su vaiku ar jo atstovu metu gauta informacija atskirose veiklos srityse. Nurodomas identifikuotas pagalbos poreikis priemonėms ir (ar) paslaugoms:

- pagalbininko (specialisto) pagalba,
- pavėžėjimo (transporto organizavimo) paslaugos,
- būsto (gyvenamosios aplinkos) pritaikymas,
- pagalbinių priemonių poreikis ir (ar) mokymo ja (jomis) naudotis,
- grupinio laisvalaikio užimtumo paslaugos,
- kompleksinės pagalbos šeimai paslaugos ir (ar) materialinės parama šeimai,
- darbo rinkos (užimtumo) paslaugos.

Kiekvienos veiklos srities poveiklėje gali būti identifikuoti keli pagalbos poreikiai, pvz., veiklos srities „Pažinimas“ poveiklėje „Skaitymas“ gali būti identifikuotas pagalbos koordinavimo poreikis ir pagalbininkui (specialistui), ir pagalbinei priemonei, lavinančiai skaitymo funkciją. Esant techninėms galimybėms, informacija renkama pasinaudojant suklasifikuotos pagalbos priemonėmis informacinėje sistemoje.

Pagalbos koordinavimo dalis gali būti nepildoma, kai Klausimyne individualiosios pagalbos poreikis visose veiklos srityse įvertintas 0 balų arba individualiosios pagalbos poreikis bent vienoje veiklos srityje įvertintas 1 – 4 balais, bet nėra pagrįstas pokalbio su vaiku ar jo atstovu gauta informacija. Vaikui, kurio pagalbos poreikis veiklos srityje įvertintas balais nuo 1 iki 4, pagalbos koordinavimo poreikis nenustatomas, jeigu vaikas ar jo atstovas nurodo, kad turimų priemonių ir gaunamų paslaugų pakanka. Jeigu vaiko atstovas nurodo, kad vaikas yra aprūpintas priemonėmis ir paslaugomis visų veiklų visose poveiklėse, šią informaciją reikia vertinti užduodant papildomus klausimus, kadangi mažai tikėtina, jog vaikas, kurio pagalbos poreikis balais įvertintas pvz., 3 – 4 balais, iš tiesų yra pilnai aprūpintas visomis priemonėmis ir paslaugomis.

APLINKOS VEIKSNIAI

Aplinkos veiksnių vertinimas atliekamas, atsižvelgiant į fizinę ir (ar) socialinę aplinkas, kuriose vaikas gyvena ir (ar) leidžia laiką. Aplinkos veiksniai vertinami atsižvelgiant į konkretaus vertinamo vaiko situaciją. Aplinkos veiksnio žymėjimas parodo, kad konkretus veiksnys daro įtaką vaiko pagalbos poreikiui skirtingose gyvenimo srityse.

Klausimyne yra išskirtos šios aplinkos veiksnių grupės: produktai ir technologijos, aplinkinių pagalba ir nuostatos, paslaugos ir pagalba (teikiama specialistų), civilinė sauga. Pildant Klausimą pažymima, kurie aplinkos veiksniai kiekvienoje grupėje yra reikšmingi vaiko funkcionavimui, veikloms ir dalyvumui ir atitinkamai yra susiję su individualios pagalbos poreikiu. Jei Klausimyno pildymo metu surenkama informacija, kad konkretus aplinkos veiksnys daro įtaką vaiko pagalbos poreikiui kaip lengvinys ar kaip kliuvinys, tai yra įrašoma komentarų skiltyje. Į aplinkos veiksnių vertinimą atsižvelgiama nustatant pagalbos koordinavimo poreikį.

Vertinant aplinkos veiksnius balai nėra skiriami, tačiau vaikui aktualūs aplinkos veiksniai yra pažymimi varnele vadovaujantis vaiko ar jo atstovo pateiktais atsakymais. Jeigu tam tikras aplinkos veiksnys pažymimas varnele (kaip darantis įtaką vaiko pagalbos poreikiui tam tikroje gyvenimo srityje), atitinkamai pateikiamas komentaras. Informacija, pateikta Klausimyno dalyje „Aplinkos veiksniai“ turi koreliuoti su veiklos sričių informacija. Pavyzdžiui, jeigu vaikas turi didelį pagalbos poreikį judėjimo veiklos srityje, tikėtina, kad jam svarbus aplinkos veiksnys bus transporto infrastruktūra, techninės pagalbos priemonės, reikalingos mobilumui, aplinkos pritaikymas.

Informacijos tarp skirtingų Klausimyno dalių koreliacija svarbi patikrinti, ar Klausimynas užpildytas objektyviai, ar vertintojas teisingai suprato ir užfiksavo pateiktus atsakymus.

Svarbu pažymėti, kad posritis „Civilinė sauga“ nėra tiesioginis aplinkos veiksnys, jis vertinamas pagal tai, ar vaikui būtų reikalinga pagalba ekstremalios situacijos (nelaimės) atveju paliekant namus, laikinai apsigyvenant kolektyvinės apsaugos statinyje, pagalbos suteikimas informuojant (*p.vz., gestų kalba, SMS žinute*) apie tai, kad gresia ir (ar) susidarė ekstremali situacija.

1. PAŽINIMAS (MOKYMASIS IR ŽINIŲ TAIKYMAS)

1.1. Žaidimas su žaislais

Apibrėžimas	
Žaidimas su žaislais – vaiko ėmimasis žaidimo su žaislais, užsiėmimas žaidybine veikla ugdymo (lavinimosi), saviraiškos, poilsio, laisvalaikio praleidimo ir kt. tikslais.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Raidos sutrikimo poveikis vaiko žaidimui• Socialinės aplinkos įtaka vaiko žaidimui• Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., klausos, regos</i>)• Galima pavojaus ar žalos rizika dėl žaidimo su žaislais sunkumų vaiko ar kitų asmenų sveikatai, saugumui, turtui.	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai: <ul style="list-style-type: none">• Kokius žaidimus vaikas žaidžia? Ką mėgsta žaisti? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.• Kokia pagalba padėtų vaikui žaisti su žaislais?• Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) žaisti su žaislais?• Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) žaisti su žaislais? Klausimų pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none">• Su kokiais žaislais vaikas žaidžia? Kaip žaidžia? Pateikite pavyzdžių.• Ar gali vienas pažaisti su žaislais? Ar prašo padėti žaisti?	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų žaisti su žaislais pagal savo amžiaus raidą. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none">• Žaidžia stalo žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių (<i>pvz.: domino, „Uno“ ir pan.</i>)• Žaidžia su konstruktoriumi (pagal amžių).
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų žaisti su žaislais pagal savo amžiaus raidą. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none">• Reikia paaiškinimo suprantant žaidimo taisykles, priminti laikytis taisyklių.• Stokoja iniciatyvos, pasitikėjimo savimi įsitraukiant į žaidimą.
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas žaidžia su žaislais ar žaidimus su pagalbėmis priemonėmis ar pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba. Vaiko žaidimas ribotas.

	<p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaiko žaidimo, žaislų pasirinkimas, kuriuos naudoja, ribotas. • Žaidžia ankstyvesnio amžiaus tarpsnio žaidimus.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas žaidžia su tam tikrais (keliais) žaislais su pagalbinėmis priemonėmis ar su kito asmens pagalba. Reikia kito asmens iniciatyvos, kad domėtųsi nauju, kitokiu žaidimu.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali turėti mėgstamą žaislą, kurį laiko prie savęs, gali manipuliuoti žaislu.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali žaisti su žaislais (<i>pvz.: dėl pažintinės ar smulkiosios motorikos raidos sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas kiša žaislus į burną. • Negeba manipuliuoti daiktais, perdėti iš vienos rankos į kitą. • Nesuvokia žaislų paskirties.

1.2. Sąvokų, apibūdinančių ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį suvokimas

Apibrėžimas	
Sąvokų, apibūdinančių ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį suvokimas – apima regimojo, erdvinio suvokimo, orientacijos laiko atžvilgiu funkcijas.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Mokymosi įtaka vaiko gebėjimui suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį. • Socialinės aplinkos įtaka vaiko gebėjimui suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį.. • Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., klausos, regos, judėjimo ir kt.</i>) • Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo. 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas suvokia ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį? Ar gali palyginti daiktų ilgį, kiekį, nurodyti kryptį ir pan.? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių. • Kokia pagalba padėtų vaikui (mokyti) suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokyti) suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokyti) suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar gali vaikas parodyti kur yra kairė ir dešinė? Ar gali nurodyti daiktų kiekį? Kur yra daugiau ar mažiau daiktų? Ar moka pamatuoti daikto ilgį? 	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį.

	<p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali pamatuoti daikto ilgį, atidėti nurodytą ilgį su liniuote. • Įsivaizduoja skirtingus ilgius ir gali juos palyginti.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palygina daiktus pagal ilgį, bet reikia pagalbos, kad ilgį išmatuotų. • Gali tam tikrą sąvoką (pvz.: <i>kryptį</i>) sunkiau suvokti.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį reikalingos pagalbines priemones ar pritaikytos sąlygos. Kartais reikalinga kito asmens pagalba. Vaiko gebėjimas suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį ribotas.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas su pagalbėmis gali suvokti kai kurias sąvokas, pvz.: <i>ilgį, kiekį.</i> • Tik iš dalies supranta kai kurias sąvokas, pvz.: <i>kryptį, laiką.</i>
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla didelių sunkumų suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį. Vaikas gali suvokti vieną kitą sąvoką tik naudojant konkrečias priemones. Kad suvoktų ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį reikalingos pagalbines priemones, kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reikia ilgesnio mokymo, daugiau kartojimo, kad vaikas galėtų suvokti ilgį, kiekį, santykį, laiką, kryptį naudojant konkrečius daiktus. • Dalies sąvokų nesupranta.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali suvokti ilgio, kiekio, santykio, laiko, krypties (pvz.: <i>dėl pažinimo funkcijų sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas negali suprasti klausimo apie daikto ilgį ir pan.

1.3. Skaitymas

<p>Apibrėžimas</p>
<p>Skaitymas – veikla, susijusi su rašytinės kalbos (pvz., <i>knygų, instrukcijų, laikraščių, IT teksto, teksto Brailio raštu</i>) supratimu ir interpretavimu, siekiant gauti žinių ar specifinės informacijos.</p> <p>Raidžių pažinimas – gebėjimas skirti ir atpažinti raides, jas ištartti ir /ar parašyti; apima mokymąsi skaityti ir rašyti naudojantis abėcėlės raidėmis.</p>
<p>Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Abėcėlės žinojimas, raidžių atpažinimas • Gebėjimas teisingai perskaityti rašytinį tekstą. • Gebėjimas aiškiai ir taisyklingai balsu skaityti parašytus žodžius ir sakinius. • Skaityto teksto supratimas.

- Mokėjimas skaityti gimtąją ir valstybine kalba.
- Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (pvz., klausos, regos, judėjimo ir kt.)
- Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo.

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:

- Ar vaikas moka skaityti? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.
- Ar gali perskaityti ir suprasti raštu pateiktą informaciją? Kokių kyla sunkumų?
- Kokia pagalba padėtų vaikui (mokyti) skaityti / perskaityti ir suprasti informaciją ?
- Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokyti) skaityti / perskaityti ir suprasti informaciją (pvz.: lupa, IT priemonės (tekstui padidinti ir kt.)?)
- Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokyti) perskaityti ir suprasti informaciją (pvz., pagalba perskaitant sudėtingesnius žodžius, paaiškinimas ir kt.)?

Klausimų pavyzdžiai:

- Kiek vaikas moka skaityti? Kaip pavyksta perskaityti tekstą (pvz., pagal mokyklos programą)?
- Ar gali skaityti ir suprasti knygą, žurnalą?
- Ar galite perskaityti ir suprasti parašytą žinutę, el. laišką?

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal savo amžių neturi sunkumų skaityti ir suprasti perskaitytą informaciją.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas skaito jo amžiui skirtas knygas.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų skaityti ir / ar suprasti perskaitytą informaciją pagal jo amžių. Kartais reikalingos pagalbinės priemonės (padidintos raidės, sumažintas teksto turinys), kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gali perskaityti nesudėtingus žodžius, sakinius. • Gali skaityti skiemenuodamas sudėtingesnius žodžius. • Ilgiau užtrunka, kol perskaito sakinį, tekstą.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų skaityti ir / ar suprasti perskaitytą informaciją pagal jo amžių. Teksto skaitymui ir supratimui reikalingos pagalbinės priemonės ir kartais kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali perskaityti tik nesudėtingus žodžius ir trumpus, nesudėtingus sakinius. • Skaitydamas daro klaidų (pvz. perskaitydamas <i>ilgesnį, sunkiau ištariamą žodį</i>).
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla didelių sunkumų skaityti ir / ar suprasti perskaitytą informaciją pagal jo amžių. Negali tinkamai perskaityti žodžių (sakinijų) be pagalbinių priemonių, adaptuoto, pritaikyto teksto ar kito asmens pagalbos. Gali perskaityti ir suprasti tik tam tikrus žodžius, kuriuos mokėsi skaityti.</p> <p>Pavyzdžiai:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Reikia ilgesnio mokymo, daugiau kartojimo, kad vaikas galėtų perskaityti / atpažinti parašytą vieną kitą žodį pritaikytomis sąlygomis ar su pagalbėmis priemonėmis. • Pažįsta ne visas raides, gali jas painioti.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai nepažįsta raidžių (<i>pvz.: dėl pažintinės raidos sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nepažįsta raidžių ir nemoka skaityti.

1.4. Raidžių rašymas

Apibrėžimas	
<p>Raidžių rašymas – vaiko mokymosi rašyti etapas, apima gebėjimą parašyti raides, jas skirti ir atpažinti.</p> <p>Rašymas – simbolių ar kalbos vartojimas informacijai perteikti raštu, spausdinant, naudojant IT, <i>pvz., minčių ar idėjų užrašymas</i>. Apima gebėjimą rašyti garsą žyminčius simbolius, žodžius arba frazes prasminga seka, <i>pvz., taisyklinga rašyba ir gramatikos taisyklių laikymasis</i>.</p> <p>Raidžių pažinimas – gebėjimas skirti ir atpažinti raides, jas ištarti ir /ar parašyti; apima mokymąsi skaityti ir rašyti naudojantis abėcėlės raidėmis.</p>	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas parašyti žodžius ir sakinius. • Gebėjimas rašyti prasmingą tekstą. • Gramatikos taisyklių laikymasis, rašybos taisyklingumas. • Mokėjimas rašyti gimtąja ir valstybine kalba. • Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., pažinimo, regos, judėjimo ir kt.</i>) • Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo. 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas moka rašyti raides? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių. • Ar gali savarankiškai rašyti / rašyti raides? Ar gali rašyti ranka / kompiuterio (IT) pagalba? Kokių kyla sunkumų? • Kaip vaikui būtų lengviau rašyti (raides)? • Kokia pagalba vaikui padėtų lengviau / geriau rašyti (raides)? • Kiek (kokios) vaikui / Jums reikalingos pagalbines priemonės, kad galėtų (mokytūsi) rašyti (raides) (<i>pvz.: pritaikyta rašymo priemonė, informacinės technologijos ir kt.</i>)? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) rašyti (raides) (<i>pvz., pagalba padiktuojant, ką rašyti, užrašant, patikrinant rašybos klaidas ir kt.</i>)? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas sugeba užrašyti norimą informaciją, <i>pvz.: parašyti sakinį, žinutę</i>? • Ar gali rašyti tik spausdintinėmis raidėmis? • Ar vaikas gali atpažinti ir parašyti visas raides? 	

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas gali savarankiškai rašyti raides, žodžius, sakinius, tekstą pagal jo amžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas atpažįsta raides ir suprantamai užrašo raides, žodžius, sakinius (atsižvelgiant į vaiko amžių). • Vaikas gali pakankamą laiko tarpą rašyti ranka išlaikant rašymo kokybę ir nepatiriant rankos skausmo.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas gali rašyti raides, žodžius, sakinius (atsižvelgiant į jo amžių), tačiau tai trunka ilgiau, kartais reikalingos pagalbines priemonės ar kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas greičiau pavargsta ar tik tam tikram laikui susikaupia rašydamas raides. • Vaikas rašydamas gali painioti raides, daryti kažkiek rašybos ar gramatikos klaidų (atsižvelgiant į vaiko amžių).
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali ribotai rašyti raides (žodžius). Rašymui reikalingos pagalbines priemonės ir kartais kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali rašyti, kopijuoti raides pagal duotą pavyzdį, tačiau dalį raidžių rašo netiksliai, klaidingai. • Ilgai užtrunka rašydamas raides, žodžius. • Kyla sunkumų rašant padiktuotas raides, žodžius, sakinius.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas negali užrašyti raidžių be pagalbinių priemonių ar kito asmens pagalbos. Gali rašyti tik tam tikras raides, kurias yra išmokęs.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas negali be pagalbos parašyti jam įvardintų raidžių. • Gali atpažinti kelias parašytas raides ir jas kopijuoti rašant.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali rašyti raidžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas visiškai negali atlikti rašymui reikalingų judesių ir negeba naudotis pagalbėmis priemonėmis. • Vaikas nepažįsta raidžių.

1.5. Skaičiavimas

Apibrėžimas
<p>Skaičiavimas – veikla, atliekama naudojantis matematinėmis, žodžiais formuluojamomis problemos sprendimo taisyklėmis, <i>pvz., trijų skaičių sumos rezultato radimas.</i></p> <p>Skaičių pažinimas – gebėjimas skirti ir atpažinti skaičius, jas įvardyti, parodyti ir /ar parašyti; apima mokymąsi skaičiuoti ir rašyti skaičius.</p>

Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti

- Gebėjimas skaičiuoti, skirti skaičius.
- Gebėjimas atlikti aritmetinius veiksmus.
- Matematinų užduočių, tekstinių uždavinių sprendimas.
- Skaičiavimo, uždavinių sprendimo klaidos.
- Matematinų sąvokų supratimas.
- Matavimo skalių ir vienetų supratimas.
- Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (*pvz., klausos, regos, pažinimo ir kt.*)
- Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo.

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:

- Ar vaikas moka skaičiuoti? Kokius skaičiavimus gali atlikti? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.
- Ar vaikas gali savarankiškai atlikti reikalingus skaičiavimus? Ar gali atlikti aritmetinius veiksmus? Kokių kyla sunkumų?
- Kaip vaikui būtų lengviau skaičiuoti / atlikti reikalingus skaičiavimus?
- Kokia pagalba vaikui padėtų skaičiuoti / atlikti reikalingus skaičiavimus?
- Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų skaičiuoti / atlikti skaičiavimus (*pvz., skaičiuotuvas, informacinės technologijos ir kt.*)?
- Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų skaičiuoti / atlikti skaičiavimus (*pvz., pagalba paaiškinant, kaip suskaičiuoti ir kt.*)?

Klausimų pavyzdžiai:

- Ar vaikas gali suskaičiuoti, kiek reikia sumokėti parduotuvėje?
- Ar gali atlikti nesudėtingus skaičiavimus, *pvz.: sudėti ir atimti, kai skaičiai nedideli (vienaženkliai, dviženkliai)?*
- Ar vaikas pažįsta skaičius? Ar skaičiuoja eilės tvarka? Ar moka atlikti aritmetinius veiksmus?

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal jo amžių neturi sunkumų skaičiuoti, atlikti skaičiavimo veiksmus.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaikas sėkmingai mokosi skaičiuoti pagal jo amžių atitinkančią mokyklos programą (<i>pvz., geba atlikti aritmetikos užduotis per pamokas</i>).
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų pažinti skaičius pagal jo amžių. Kartais reikalingos pagalbinės priemonės, kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaikui atlikti skaičiavimo veiksmus užtrunka ilgiau.• Reikia paaiškinti, kaip spręsti užduotį.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų skaičiuoti ir atlikti skaičiavimo veiksmus. Reikalingos pagalbinės priemonės, kartais kito asmens pagalba.</p>

	<p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas skaičiuodamas daro klaidų. • Gali atlikti skaičiavimo veiksmus ribotame intervale. • Kyla sunkumų pamatuoti su liniuote.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla didelių sunkumų skaičiuoti. Reikalingos pagalbines priemonės ir / ar kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reikia ilgesnio mokymo, daugiau kartojimo, kad vaikas galėtų atlikti skaičiavimo veiksmą pritaikytomis sąlygomis ar su pagalbėmis priemonėmis. • Vaikas skaičiuoja naudodamasis pirštais.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali atlikti skaičiavimo veiksmų, nepažįsta skaičių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nepažįsta skaičių.

2. BENDROS UŽDUOTYS IR REIKALAVIMAI

2.1. Užduoties, kuriai įvykdyti reikia atlikti vieną veiksmą, atlikimas

Apibrėžimas	
Užduoties, kuriai įvykdyti reikia atlikti vieną veiksmą, atlikimas – vieno veiksmo reikalaujančios užduoties ėmimasis ir įgyvendinimas. Apima fizinio ar psichinio veiksmo atlikimą.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Raidos sutrikimo įtaka vieno veiksmo užduoties atlikimui.• Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., klausos, regos, neuromotorinės ir judesių ir kt.</i>).• Socialinės aplinkos įtaka kelių veiksmų užduoties atlikimui.	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kokias vieno veiksmo užduotis vaikas gali atlikti? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.• Kokia pagalba padėtų vaikui suvokti ir atlikti vieno veiksmo užduotį?• Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) atlikti vieno veiksmo užduotį?• Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) atlikti vieno veiksmo užduotį? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ar supranta vaikas vieno veiksmo užduotis (paliepinus)? Ar juos vykdo? Pateikite pavyzdžių.• Ar gali paduoti paprašytą daiktą? Ar gali padėti batus į vietą? Ar gali iškirpti iš popieriaus formą?	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų suvokti ir atlikti vieno veiksmo užduotį pagal jo amžių.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaikas paprašytas gali išmesti šiukšlę į šiukšlių dėžę, padėti knygą į lentyną.• Gali padėti padengti stalą atlikdamas vieno veiksmo užduotis, <i>pvz.: užtiesti staltiesę, atnešti lėkštę ir pan.</i>
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų suvokti ir /ar atlikti vieno veiksmo užduotį pagal jo amžių. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaikas gali nesuprasti kai kurių užduočių (<i>pvz., naujo tipo užduoties</i>).• Paaiškinus/ parodžius ko prašomą, vaikas supranta ir atlieka užduotį.

2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali atlikti vieno veiksmo užduotį su pagalbinėmis priemonėmis ar pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas ribotai gali atlikti vieno veiksmo užduotį, <i>pvz.: dalies užduočių nesupranta ir / ar neatlieka.</i> • Gali būti sunkiau iki galo ar tinkamai atlikti užduotį.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas gali atlikti vieno veiksmo užduotį su pagalbinėmis priemonėmis ar su kito asmens pagalba. Reikia kito asmens pademonstravimo, raginimo, iniciatyvos, kad suprastų ir atliktų veiksmą.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui reikia daugiau pademonstravimo ir pakartojimo (-ų), kad suprastų užduotį ir ją bandytų atlikti.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali atlikti vieno veiksmo užduoties (<i>pvz.: dėl pažintinės ar smulkiosios motorikos raidos sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nesupranta užduoties.

2.2. Užduoties, kuriai įvykdyti reikia atlikti kelis veiksmus, atlikimas

Apibrėžimas
<p>Užduoties, kuriai įvykdyti reikia atlikti kelis veiksmus, atlikimas – kelių veiksmų reikalaujančios užduoties ėmimasis ir įgyvendinimas. Apima fizinių ar psichinių veiksmų atlikimą.</p>
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Raidos sutrikimo įtaka kelių veiksmų užduoties atlikimui. • Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., klausos, regos, neuromotorinės ir judesių ir kt.</i>) • Socialinės aplinkos įtaka kelių veiksmų užduoties atlikimui.
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokias kelių veiksmų užduotis vaikas gali atlikti? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių. • Kokia pagalba padėtų vaikui suvokti ir atlikti kelių veiksmų užduotį? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytųsi) atlikti kelių veiksmų užduotį? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytųsi) atlikti kelių veiksmų užduotį? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar supranta (įsimena) vaikas kelių veiksmų reikalaujančias užduotis? Ar / kaip jas atlieka? Pateikite pavyzdžių.

<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali susitvarkyti žaislus? Ar ryte gali apsirengti rūbus? 	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų suvokti ir atlikti kelių veiksmų užduotį pagal jo amžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali susitvarkyti savo daiktus kambaryje. • Vaikas gali susiruošti mokyklinius reikmenis ir susikrauti į kuprinę.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų suvokti ir /ar atlikti kelių veiksmų užduotį pagal jo amžių. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali nesuprasti kai kurių užduočių (<i>pvz., naujo tipo užduoties, sudėtingesnių veiksmų, kurių užduoties veiksmų, veiksmų sekos</i>). • Paaiškinus/ parodžius ko prašomą, vaikas gali suprasti ir atlikti užduotį.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali atlikti kelių veiksmų užduotį su pagalbėmis priemonėmis ar pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas ribotai gali atlikti kelių veiksmų užduotį, <i>pvz.: suvokia ar atsimena veiksmus, jų seką nepilnai</i>. • Gali būti sunkiau iki galo ar tinkamai atlikti užduotį.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas gali atlikti kelių veiksmų užduotį su pagalbėmis priemonėmis ar su kito asmens pagalba. Reikia kito asmens pademonstravimo, raginimo, iniciatyvos, kad suprastų ir atliktų užduotį.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui reikia daugiau pademonstravimo ir pakartojimo (-ų), kad suprastų užduotį ir ją bandytų atlikti. • Gali reikėti atskirų veiksmų inicijavimo, kad pradėtų, tęstų, užbaigtų užduotį.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali atlikti kelių veiksmų užduoties (<i>pvz.: dėl pažintinės ar smulkiosios motorikos raidos sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nesuvokia užduoties.

2.3. Planavimas (tinkamas laiko paskirstymas kasdienėms veikloms)

Apibrėžimas
<p>Planavimas (tinkamas laiko paskirstymas kasdienėms veikloms) – apima gebėjimą numatyti veiklas ir jų atlikimą atsižvelgiant į turimus išteklius (<i>pvz.: laiko, materialinius, asmeninius, techninius ir kt.</i>), kad būtų pasiekti tinkami veiklos rezultatai.</p>
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti

- Raidos sutrikimo įtaka planavimo gebėjimui.
- Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (*pvz., klausos, regos, neuromotorinės ir judesių ir kt.*)
- Socialinės aplinkos įtaka planavimo gebėjimui.
- Mokymo įtaka planavimo gebėjimui.

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:

- Kaip vaikui sekasi planuoti savo veiklas (*pvz., derinti veiklas tarpusavyje, atlikti užduotis laiku*)? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.
- Kokia pagalba padėtų vaikui planuoti veiklas?
- Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) planuoti veiklas?
- Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) planuoti veiklas?

Klausimų pavyzdžiai:

- Ar vaikas gali susiplanuoti reikalingas atlikti užduotis, kad jas atliktų laiku? Pateikite pavyzdžių.

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų planuoti veiklas pagal jo amžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas derina skirtingas veiklas ir jas planuoja (<i>pvz., pirmiau numato atlikti skubesnes ir svarbesnes užduotis</i>). • Vaikas numato iki kada reikės atlikti užduotis.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų planuoti veiklas pagal jo amžių. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali planuoti įprastas, nesudėtingas veiklas, tačiau sunkiau sekasi, kai veiklos sudėtingesnės, reikia numatyti daugiau komponentų, skirtingų išteklių ir pan. • Suteikus pagalbą planuojant, gali veikti pagal aiškų planą.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali planuoti veiklas su pagalbėmis priemonėmis ar pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas ribotai gali planuoti, <i>pvz.: gali suprasti ir veikti pagal iš anksto aptartą veiksmų struktūrą.</i>
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas gali planuoti veiklas su pagalbėmis priemonėmis ar su kito asmens pagalba. Reikia kito asmens pagalbos ar pritaikymo, kad vaikas suprastų planą.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gali atlikti iš anksto suplanuotus įprastus darbus, kai aplinkybės nesikeičia.

	<ul style="list-style-type: none"> • Reikalinga planą iš anksto paaiškinti, adaptuoti.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali planuoti veiklas (pvz.: dėl pažinimo funkcijų sutrikimo).</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas negeba suvokti būsimos veiklos.

2.4. Kasdienės darbotvarkės laikymasis (pvz.: dantų valymas, prausimasis, rengimasis, daiktų, reikalingų mokykloje, susidėjimas, savarankiškas nuvykimas į ugdymo įstaigą ir kt.)

Apibrėžimas	
Kasdienės darbotvarkės laikymasis – tai vaikui įprastos kasdienės rutinos laikymasis, kasdienių veiklų atlikimas tam tikra seka.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Kasdienės rutinos supratimas • Kasdienės rutinos laikymasis (pvz., įprastų, kasdienių veiklų atlikimas tam tikra seka) • Perėjimas nuo vienos kasdienės veiklos prie kitos 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Papasakok, ką įprastai veiki kiekvieną dieną? Ką veiki ryte, prieš eidamas į mokyklą, grįžęs iš mokyklos, prieš eidamas miegoti? (klausimai vaikui) • Kaip vaikui sekasi laikytis kasdienės dienos tvarkės? • Ar vaikas supranta, kokias veiklas turi atlikti pvz., ryte, prieš eidamas į mokyklą, vakare ruošdamasis miegui? • Ar vaikas turi sunkumų laikydamasis kasdienės dienos tvarkės (pvz.: dantų valymas, prausimasis, rengimasis, daiktų, reikalingų mokykloje, susidėjimas, savarankiškas nuvykimas į ugdymo įstaigą)? • Kaip vaikas reaguoja ir prisitaiko prie pokyčių kasdienėje rutinoje? • Kokios pagalbos reikia vaikui, kad galėtų laikytis kasdienės rutinos? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas supranta, kas yra kasdienė dienos tvarkė, gali laikytis kasdienės rutinos, geba prisitaikyti prie pokyčių kasdienėje rutinoje.
1	<p>Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų laikydamasis kasdienės dienos tvarkės, vaikui reikalinga nedidelė pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalinga rašytinė ar vaizdinė dienos tvarkė ar padedančio asmens paskatinimas, kad vaikas galėtų laikytis dienos tvarkės.
2	<p>Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas turi vidutinių sunkumų laikydamasis kasdienės dienos tvarkės, vaikui reikalinga vidutinė pagalba.</p> <p>Pavyzdžiui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalinga individuali dienos tvarkė (pvz., su daiktais, nuotraukomis ar paveikslėliais, konkrečiais grafiniais simboliais ar su užrašytais žodžiais) ir

	<p>kartais padedančio asmens paaiškinimai, paskatinimas, priminimas, kad vaikas laikytųsi kasdienės rutinos, kartais reikalinga pagalba pereiti nuo vienos veiklos prie kitos;</p> <ul style="list-style-type: none"> • reikalinga padedančio asmens pagalba, kad vaikas galėtų prisitaikyti prie rutinos pokyčių (<i>pvz., keičiantis veiklai ar dienotvarkei reikia daugiau laiko prisitaikyti, nes tai vaikui sukelia įvairaus lygio stresą ir nerimą</i>).
3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas turi didelių sunkumų laikydamasis kasdienės dienotvarkės, vaikui reikalinga didelė pagalba.</p> <p>Pavyzdžiui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalinga individuali dienotvarkė (<i>pvz., su daiktais, nuotraukomis ar paveikslėliais, konkrečiais grafiniais simboliais</i>), kurią galėtų nuolat matyti ir dažnai padedančio asmens paaiškinimai, paskatinimas, kad vaikas laikytųsi kasdienės rutinos ir reikalinga pagalba pereiti nuo vienos veiklos prie kitos; • reikalinga padedančio asmens pagalba, kad vaikas galėtų prisitaikyti prie rutinos pokyčių (<i>pvz., veiklos pokyčiai vaikui sukelia stiprų stresą ir nerimą</i>).
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas dėl labai sutrikusių gebėjimų ir pažintinių funkcijų kasdienės dienotvarkės laikytis negali, reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.</p>

3. BENDRAVIMAS

3.1. Žodinės kalbos suvokimas

Apibrėžimas	
Žodinės kalbos suvokimas – tai gebėjimas priimti, suvokti ir apdoroti informaciją pateiktą žodžiu.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Žodžių, žodžių junginių ir sakinių suvokimas.• Teksto suvokimas (supratimas).• Dvikalbystės ar daugiakalbystės įtaka kalbos suvokimui.• Socialinės aplinkos įtaka vaiko kalbos suvokimui.• Ribojimai dėl sutrikimo (<i>pvz., klausos, intelekto, kalbos ir kalbėjimo ir kt.</i>)• Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kokius žodžius vaikas suvokia (supranta)? Pateikite pavyzdžių.• Kokius žodžių junginius ar sakinius vaikas suvokia (supranta)? Pateikite pavyzdžių.• Ar gali atpasakoti girdėtą tekstą (<i>pvz.: paskaičius knygelę</i>)?• Kas padėtų vaikui geriau suvokti kalbą?• Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) suvokti kalbą?• Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) suvokti kalbą? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ar vaikas parodo daiktą ar su juo susijusį veiksmažodį paveikslėlyje, pagal vaiko amžių (<i>pvz., saulę, medį, vaiką, sėdi, eina ir pan.</i>)?• Ar vaikas gali atlikti dviejų dalių instrukcijas (<i>pvz., atsiimk ir paduok knygą, paimk popierių ir žirkles ir pan.</i>)?• Ar vaikas gali paveikslėliuose parodyti įvardytą veikėją ir veiksmažodį (<i>pvz., berniuką, važiuojantį dviračiu</i>).	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų suvokiant kalbą, vykdo instrukcijas, žodžiu atsako į pateiktas užduotis.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų. Kartais reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį ar pagalbinių vaizdinių priemonių.
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų. Reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį bei pagalbinių vaizdinių priemonių.
3	Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla didelių sunkumų. Užduotis atlieka netiksliai. Reikalingas paskatinimas ir daugiau aiškių, konkrečių vaizdinių priemonių. Ne visas užduotis geba atlikti: negeba suvokti žodžių junginių, sakinių, atpasakoti girdėto teksto.

4	Reikalinga nuolatinė pagalba , nes vaikas negeba atlikti elementarios instrukcijos, negeba parodyti įvardyto artimos aplinkos gerai žinomo daikto ar jo paveikslėlio, pvz.: <i>knygos, pieštuko</i> .
----------	--

3.2. Nežodinės kalbos suvokimas (pvz.: gestų, veido išraiškos, emocijų, kūno kalbos, paveikslėlių suvokimas ir kt.)

Apibrėžimas	
Nežodinės kalbos suvokimas – tai gebėjimas priimti, suvokti ir apdoroti informaciją pateiktą gestais, paveikslėliais, grafiniais paveikslėliais - simboliais.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Socialinės aplinkos įtaka vaiko nežodinės kalbos suvokimui. • Ribojimai dėl sutrikimo (pvz., <i>klausos, intelekto, kalbos ir kalbėjimo ir kt.</i>). • Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo. 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokius žodžius vaikas suvokia (supranta) naudojant gestus ar grafinius paveikslėlius - simbolius? Pateikite pavyzdžių. • Kokius žodžių junginius ar sakinius vaikas suvokia (supranta) naudojant gestus ar grafinius paveikslėlius - simbolius? Pateikite pavyzdžių. • Ar vaikas gali atpasakoti nežodine kalba pateiktą tekstą naudojant gestus ar grafinius paveikslėlius - simbolius (pvz.: <i>paskaičius knygelę</i>)? • Kas padėtų vaikui geriau suvokti kalbą naudojant gestus ar grafinius paveikslėlius - simbolius? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) suvokti gestų ar grafinių paveikslėlių - simbolių kalbą? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) suvokti gestų ar grafinių paveikslėlių - simbolių kalbą? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar paprašius gestais ar grafiniais paveikslėliais – simboliais vaikas parodo daiktą ar su juo susijusį veiksma pavokslėlyje atsižvelgiant į vaiko amžių (pvz., <i>saulę, medį, vaiką, sėdi, eina ir pan.</i>)? • Ar paprašius gestais ar grafiniais paveikslėliais – simboliais vaikas gali atlikti dviejų dalių instrukcijas (pvz., <i>atsistok ir paduok knygą, paimk popierių ir žirkles ir pan.</i>)? • Ar paprašius gestais ar grafiniais paveikslėliais – simboliais vaikas gali paveikslėliuose parodyti įvardytą veikėją ir veiksma (pvz., <i>berniuką, važiuojantį dviračiu</i>)? 	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų suvokiant nežodinę kalbą, vykdo instrukcijas.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų. Kartais reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį gestais ar pagalbinėmis vaizdinėmis priemonėmis.

2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų. Reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį bei daugiau pagalbinių vaizdinių priemonių.
3	Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla didelių sunkumų. Užduotis atlieka netiksliai. Reikalingas paskatinimas ir daugiau aiškių, konkrečių vaizdinių priemonių. Ne visas užduotis geba atlikti: negeba suvokti žodžių junginių, sakinių ir gestais ar grafiniais – paveikslėliais simboliais papasakoti patirto įvykio.
4	Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negeba atlikti elementarios instrukcijos, negeba paprašius gestais ar grafiniais paveikslėliais – simboliais parodyti artimos aplinkos gerai žinomo daikto ar jo paveikslėlio, <i>pvz. knygos, pieštuko ir pan..</i>

3.3. Kalbėjimas (žodžių, frazių, sakinių vartojimas)

Apibrėžimas	
Kalbėjimas – tai gebėjimas komunikuoti su kitais asmenimis žodžiais, frazėmis, sakiniais	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko vartojamas žodynas • Vaiko rišioji kalba • Vartojamos kalbos gramatinė sandara. • Dvikalbystės ar daugiakalbystės įtaka kalbėjimui. • Socialinės aplinkos įtaka vaiko kalbėjimui. • Ribojimai dėl sutrikimo (<i>pvz., klausos, intelekto, kalbos ir kalbėjimo ir kt.</i>) • Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokius daiktus, veiksmus (<i>pvz., paveikslėlyje</i>) vaikas gali įvardyti žodžiu? Ar gali apibendrinti daiktus vienu – dviem žodžiais atsižvelgiant į vaiko amžių? Pateikite pavyzdžių. • Ar vaikas gali nusakyti daiktų ypatybes (dydį, spalvą, formą, tekstūrą pan.) atsižvelgiant į vaiko amžių? Pateikite pavyzdžių. • Ar vaikas gali papasakoti (<i>pvz., įvykį, siužetinį paveikslėlį, atpasakoti girdėtą tekstą</i>)? • Kaip gramatiškai taisyklingai kalba vaikas atsižvelgiant į amžių (<i>pvz., priesagų, antonimų, linksnių prielinksnių vartojimas, žodžių (galūnių) derinimas</i>)? • Kas padėtų vaikui geriau kalbėti? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbines priemones, kad galėtų (mokytūsi) kalbėti? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) kalbėti? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas įvardija daiktą ar su juo susijusį veiksmą paveikslėlyje, pagal vaiko amžių (<i>pvz., saulę, medį, vaiką, sėdi, eina ir pan.</i>)? • Ar vaikas geba derinti daiktavardį su skaitvardžiu (viena uoga – dvi uogos ir pan.), derinti būdvardį ir daiktavardį (<i>pvz., žalia eglė – raudonas obuolys ir pan.</i>)? • Ar vaikas pasakoja mėgstamą pasaką, knygelės ar filmuko siužetą? 	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai

0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų, platus žodynas, kalba sakiniais (pagal vaiko amžių) kalba gramatiškai taisyklinga.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų. Kartais reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį ar pagalbinių vaizdinių priemonių.
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų. Reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį bei pagalbinių vaizdinių priemonių. Žodynas siauras, kalba nenuosekli, nerišli. Sunku atpasakoti patirtą įvykį ar girdėtą tekstą. Kalboje daug agramatizmo, kalba gramatiškai netaisyklinga.
3	Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla sunkumų. Užduotis atlieka netiksliai. Reikalingas paskatinimas ir daugiau aiškių, konkrečių vaizdinių priemonių. Ne visas užduotis geba atlikti: negeba pasakoti pagal siužetinį paveikslėlį ar jų seriją, negeba pasakoti patirto įvykio, atpasakoti girdėto teksto. Žodynas siauras, kalba vieno dviejų žodžių sakiniais. Gali kalbėti savo kalba. Negeba atpasakoti patirto įvykio ar girdėto teksto.
4	Reikalinga nuolatinė pagalba. Kalboje vyrauja tam tikri garsažodžiai, arba vaikas visai nekalba. Vaikas negeba atlikti elementarios instrukcijos, negeba įvardyti artimos aplinkos gerai žinomo daikto ar jo paveikslėlio, <i>pvz. knygos, pieštuko</i> .

3.4. Garsų tarimas

Apibrėžimas
Garsų tarimas – tai gebėjimas taisyklingai tarti izoliuotus kalbos garsus bei taisyklingai juos tarti žodžiuose, sakiniuose.
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Atskirų garsų, skiemenų ir žodžių tarimas. • Dvikalbystės ar daugiakalbystės įtaka kalbos garsų tarimui. • Socialinės aplinkos įtaka vaiko kalbos garsų tarimui. • Ribojimai dėl sutrikimo (<i>pvz., klausos, intelekto, kalbos ir kalbėjimo ir kt.</i>). • Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo.
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas taria visus garsus (balsius ir priebalsius)? Kokie kyla sunkumai? • Ar vaikas suprantamai taria žodžius? Kokie kyla sunkumai? Pateikite pavyzdžių. • Kas padėtų vaikui taisyklingai tarti? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbines priemonės, kad galėtų (mokytūsi) taisyklingai tarti? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) taisyklingai tarti? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaip vaikas taria žodžius? Ar taisyklingai? Ar suprantamai? • Kaip pavyksta ištarti sudėtingos artikuliacijos žodžius (<i>pvz., kupranugaris ir pan.</i>)?

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų, visus garsus (atskirus garsus, skiemenyse, žodžiuose) taria taisyklingai.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų, tariant sudėtingesnes artikuliacijos žodžius.
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų, netiksliai taria dalį atskirų garsų, skiemenų ar žodžių su jais.
3	Reikalinga didelė pagalba. Vaikui kyla sunkumų. Vaiko kalba sunkiai suprantama.
4	Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negeba išstarti garsų, skiemenų, žodžių.

3.5. Gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių naudojimas bendraujant

Apibrėžimas
<p>Gestų kalba – kalba, kuri suvokiama <u>vizualiai</u> ir perduodama <u>rankų</u> ar kitų kūno dalių judesiais bei padėtimi.</p> <p>Grafiniai – paveikslėliai simboliai – tai alternatyvioji komunikacinė priemonė skirta žmonėms, turintiems neišlavėjusių verbalinę komunikaciją ar neturintiems verbalios (žodinės) komunikacijos galimybes.</p>
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Socialinės aplinkos įtaka vaiko gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių naudojimui bendraujant • Ribojimai dėl sutrikimo (<i>pvz., klausos, intelekto, kalbos ir kalbėjimo ir kt.</i>) • Ribojimai dėl vaiko raidos sutrikimo
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas geba komunikuoti (bendrauti) gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba (<i>pvz.: pasakyti, ko nori, paklausti, dalyvauti dialoge</i>)? Kokie kyla sunkumai? Pateikite pavyzdžių. • Kas padėtų vaikui komunikuoti (bendrauti) gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) komunikuoti (bendrauti) gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) komunikuoti (bendrauti) gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaip aktyviai vaikas bendrauja gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba? • Ar vaikas geba sudaryti sakinius gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba?

- Ar vaikas moka elementariai pasakoti įvykį gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba?

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų, geba bendrauti gestų, paveikslėlių ir (ar) piešinių, grafinių – paveikslėlių simbolių pagalba.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų. Kartais reikia kito asmens pagalbos, bendraujant ar paaiškinant užduotį.
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui kyla sunkumų. Reikia kito asmens pagalbos, paaiškinant užduotį bei kitų pagalbinių priemonių. Sunku bendrauti, suprasti vaiko poreikius, mintis.
3	Reikalinga didelė pagalba. Vaikui bendrauti labai sunku. Vaikui sunku išreikšti pagrindinius poreikius.
4	Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negeba išreikšti pagrindinių poreikių.

4. MOBILUMAS (JUDĖJIMAS)

4.1. Kūno padėčių keitimas (atsistojimas, atsisėdimas)

Apibrėžimas	
Ši veikla apima vaiko gebėjimą atsistoti ir atsisėsti bei stovimą arba sėdimą padėti pakeisti į kitą padėtį (pvz., iš sėdimos padėties atsistoti arba atsigulti).	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Atsistojimas iš sėdimos padėties nuo skirtingų paviršių, aukščių (pvz., kėdės, lovos, suoliuko)• Atsisėdimas iš stovimos arba gulimos padėties	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none">• Papasakok, ar gali pats, kai Tau joks kitas žmogus nepadeda, atsisėsti ant kėdės arba lovos, o paskui atsistoti? (klausimas vaikui)• Papasakokite, kaip Jūsų vaikas (atstovaujamas asmuo) atsisėda ant kėdės ar lovos, o paskui atsistoja nuo kėdės, lovos, ar žemo suoliuko?• Ar Jūsų vaikas susiduria su sunkumais atsisėsdamas ir atsistodamas? Su kokiais sunkumais susiduria?• Kokia pagalba (pvz., kito asmens, pagalbinių priemonių) ir kaip dažnai Jūsų vaikui reikalinga norint atsistoti ir atsisėsti?	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas, geba savarankiškai atsisėsti, prirėkęs keisti sėdimą padėtį į stovimą arba gulimą padėtį, atsistoti iš sėdimos padėties ar persikelti iš vienos sėdimos vietos į kitą sėdimą vietą. Tai atlieka savarankiškai ir saugiai, be pagalbinių priemonių ar kito asmens pagalbos.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų keisdamas kūno padėtį (pvz., turi nedidelių sunkumų atsistodamas), didelę dalį veiklos vaikas atlieka pats savarankiškai, jam reikalinga minimali pagalba. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none">• vaikas keičia kūno padėtį savarankiškai, tačiau tam tikrose situacijose (pvz., kai reikia atsistoti nuo žemesnio paviršiaus) jam kartais gali būti reikalingos pagalbines priemonės, padedančios atsistoti, arba minimali kito asmens pagalba (neesminė, situacinė), priežiūra.
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas patiria vidutinių sunkumų keisdamas kūno padėtį (pvz., reikia prilaikyti atsistojant), dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga vidutinė pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none">• vaikas atsisėda ir (ar) atsistoja iš sėdimos padėties iš dalies savarankiškai, jam reikalingos pagalbines priemonės ir (ar) pritaikyta aplinka ir (ar) kartais kito asmens pagalba (pvz., paduoti pagalbines priemones ir prilaikyti atsistojant);

	<ul style="list-style-type: none"> • vaikas atsisėda ir (ar) atsistoja iš sėdimos padėties iš dalies savarankiškai, jam kartais reikalinga kito asmens pagalba (pvz., aiškinti ar įkalbinėti, užtikrinti saugumą, prilaikyti keičiant kūno padėtį).
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas patiria didelių sunkumų keisdamas kūno padėtį (pvz., atsistodamas iš sėdimos padėties, atsisėsdamas iš gulimos ar stovimos padėties patiria didelių sunkumų), vaikas mažiau nei pusę veiklos, reikalingos keičiant kūno padėtį, atlieka savo pastangomis, vaikui reikalinga didelė pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas mažiau nei pusę veiklos atlieka savarankiškai, jam reikalingos pagalbinės priemonės ir dažnai didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba (pvz., reikia daugiau pagalbos, nei tik paruošti ir prilaikyti pagalbinės priemonės, reikalinga kėlimo pagalba); • vaikas mažiau nei pusę veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalingos instrukcijos (žodinės, vaizdinės, demonstracinės), kaip atsistoti ar atsisėsti, ir dažnai kito asmens kontaktinė pagalba atsistojant ir atsisėdant, nes vaikas gali neišlaikyti pusiausvyros, nesaugiai griūti.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas savarankiškai keisti kūno padėties negali, jam reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.</p>

4.2. Vienodos kūno padėties išlaikymas ilgesnį laiką (sėdėjimas, stovėjimas)

Apibrėžimas	
Ši veikla apima asmens gebėjimą išbūti sėdimoje arba stovimoje padėtyje reikiamą laiką, pvz., sėdėjimas ant kėdės prie stalo ruošiant namų darbus, stovėjimas laukiant eilėje.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas sėdėti, pvz., ant kėdės be porankių reikiamą laiką (pvz., sėdėti atliekant namų darbus) • Gebėjimas stovėti be atramos reikiamą laiką (pvz., stovėjimas eilėje) 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Papasakok, ar gali pats, kai Tau joks kitas žmogus nepadedą, sėdėti ir stovėti? Ar gali sėdėti 45 min (pvz., kol vyksta pamoka)? Ar gali stovėti 30 min? (klausimas vaikui) • Kiek laiko be pagalbinių priemonių ir (ar) kito asmens pagalbos Jūsų vaikas gali sėdėti (pvz., sėdėti ant kėdės kol laukiate gydytojo, sėdėti pamokoje) ir stovėti (pvz., stovėti eilėje parduotuvėje)? • Su kokiais sunkumais susiduria Jūsų vaikas sėdėdamas ir (arba) stovėdamas reikiamą laiką? • Kokia pagalba ir kaip dažnai reikalinga Jūsų vaikui norint sėdėti ar stovėti reikiamą laiką? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai

0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų sėdėdamas ir stovėdamas reikiamą laiką, tai daro savarankiškai, saugiai, nepatirdamas skausmo ar diskomforto.
1	Reikalinga minimali pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų sėdėdamas ir (ar) stovėdamas (<i>pvz., sėdint reikalinga atrama</i>). Vaikui sėdint ir (ar) stovint reikalinga minimali pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui sėdint ar stovint ilgesnį laiką gali būti reikalingos pagalbinės priemonės ar atrama (<i>pvz., gali sėdėti ilgesnį laiką, jei kėdė turi atramą ir porankius</i>); • vaikui sėdint ar stovint ilgesnį laiką reikalinga minimali kito asmens pagalba (<i>pvz., paraginti išsėdėti reikiamą laiką</i>).
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas turi vidutinių sunkumų sėdėdamas ir (ar) stovėdamas, kartais pats savarankiškai ir saugiai visų veiklos užduočių neatlieka. Vaikui sėdint ir (ar) stovint reikalinga vidutinė pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui sėdint ir (ar) stovint reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., vaikštyne</i>) ir kartais gali būti reikalinga kito asmens pagalba (<i>pvz., prilaikyti</i>); • vaikui sėdint ir (ar) stovint reikalinga pagalba išlaikyti pusiausvyrą, paraginimas ir motyvavimas išsėdėti ar stovėti reikiamą laiką, priežiūra dėl saugumo.
3	Reikalinga didelė pagalba. Vaikas sėdėdamas ir stovėdamas patiria didelių sunkumų, savo pastangomis atlieka mažiau nei pusę veiksmo, vaikui reikalinga didelė pagalba sėdint ir stovint. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui sėdint ir stovint reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., vaikštyne, speciali kėdė</i>) ir dažnai kito asmens pagalba (<i>pvz., didesnė nei vidutinė kito asmens kontaktinė pagalba</i>); • vaikas negali stovėti ir sėdėti reikiamą laiką, vaikui sėdint ir stovint dažnai reikalinga didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba (<i>pvz., padėti išlaikyti pusiausvyrą sėdint ir stovint, paraginti, motyvuoti sėdėti ir stovėti, padėti išlaikyti tinkamą stovėjimo ir sėdėjimo padėtį</i>).
4	Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas negali stovėti ir sėdėti (gulintis), reikalinga nuolatinė, absoliuti pagalba.

4.3. Smulkioji motorika (nykščio, pirštų, plaštakos valdymas)

Apibrėžimas
Gebėjimas atlikti tikslius ir koordinuotus veiksmus naudojantis plaštaka ir pirštais.
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Mažų objektų paėmimas ir pakėlimas plaštaka ar pirštais (<i>pvz., pieštuko paėmimas, smulkaus daikto paėmimas dviem pirštais</i>) • Objekto sugriebimas ir išlaikymas (<i>pvz., durų rankenos sugriebimas</i>)

- Manipuliavimas daiktais (pvz., *smulkių daiktų surinkimas į dėžutę*)
- Objektų atlaisvinimas plaštaka ir pirštais taip, kad jie kristų ar užimtų kitą padėtį (pvz., *drabužių patvarkymas*)

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai

- Papasakok, ar gali pats savarankiškai, be kitų pagalbos, pvz., *surinkti nuo stalo monetas, sąvaržėles ar kitus smulkius daiktus ir sudėti į dėžutę, kirpti žirkėmis, suverti karoliukus ant siūlo, paimti pieštuką ir perrašyti kelias raides ar sakinį, užsegti sagas ar užtrauktuką?* (klausimas vaikui)
- Kaip Jūsų vaikas atlieka įvairias veiklas (kasdienės, ugdymo ir pan.), kurioms atlikti reikia naudoti pirštų ir plaštakos judesius (pvz., *surinkti nuo stalo monetas, sąvaržėles ar kitus smulkius daiktus ir sudėti į dėžutę, kirpti žirkėmis, suverti karoliukus ant siūlo, paimti pieštuką ir perrašyti kelias raides ar sakinį, užsegti sagas, užtrauktuką?*)
- Ar Jūsų vaikas pastaruoju metu susidūrė su kokiais nors sunkumais (dėl sveikatos būklės / negalios) atlikdamas įvairias veiklas, naudojantis plaštaka ir pirštais? Su kokiais sunkumais susidūrėte? Ar buvo reikalinga kitų asmenų pagalba, pagalbinės priemonės ar veiklos pritaikymas?
- Kokia pagalba ir kaip dažnai reikalinga vaikui atliekant kasdienės veiklas naudojantis pirštais ir plaštaka?

Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų naudotis pirštais ir plaštaka tiksliais, koordinuotiems veiksams atlikti. Reikiamus daiktus gali paimti, suspausti, laikyti, paleisti naudojantis pirštais ir plaštaka savarankiškai ir saugiai, nesukeldamas sau skausmo ar pavojaus, suvokdamas veiksmų prasmę.
1	Reikalinga minimali pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų atlikdamas veiklas naudojantis pirštais ir plaštaka tiksliais, koordinuotiems veiksams atlikti. Vaikui reikalinga nedidelė pagalba atliekant veiklas, kurioms reikalingi tikslūs, koordinuoti pirštų ir plaštakos judesiai. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikia daugiau laiko ir pastangų norimai veiklai atlikti naudojant plaštaką ir pirštus (pvz., <i>norint surinkti smulkius daiktus į dėžutę</i>); • vaikui reikalinga minimali kito asmens pagalba (pvz., <i>priminti, paraginti užduodant klausimus, bet nenusakant nuoseklių veiklos atlikimo žingsnių</i>).
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas atlikdamas įvairias veiklas naudojantis pirštais ir plaštaka patiria vidutinių sunkumų, kai kurias veiklas savarankiškai ir saugiai atlieka iš dalies, nepilnai, jas atlikdamas ilgiau užtrunka ir įdeda daugiau pastangų. Vaikui reikalinga vidutinė pagalba atliekant veiklas, kurioms reikalingi tikslūs, koordinuoti pirštų ir plaštakos judesiai. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui atliekant įvairias veiklas naudojantis plaštaka ir pirštais reikalingos pagalbinės priemonės ir kartais kito asmens pagalba (pvz., <i>pagalbinių priemonių paruošimas, padavimas, pagalba užbaigiant veiksmą, prilaikant</i>); • vaikui atliekant veiklą naudojantis plaštaka ir pirštais reikalinga vidutinė kito asmens pagalba (pvz., <i>priminimas / parodymas, kaip valdyti pirštus suimant</i>

	<i>smulkius daiktus, paraginimas nusakant / parodant veiklos atlikimo žingsnius ir priežiūra dėl saugumo; kontaktinė pagalba atliekant kai kurias veiklas).</i>
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas atlikdamas koordinuotus veiksmus naudojantis plaštaka ir pirštais turi didelių sunkumų, daugumos veiksmų pats savarankiškai ir saugiai neatlieka. Vaikui reikalinga didelė pagalba atliekant veiklas, kurioms reikalingi tikslūs, koordinuoti pirštų ir plaštakos judesiai.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gali atlikti mažiau nei pusę veiksmų naudojantis plaštaka ir pirštais savo pastangomis (<i>pvz., negali atlikti veiklos su smulkiais ar sunkesniais daiktas, bet gali suimti didesnius daiktus</i>); • vaikui reikalingos pagalbinės priemonės ir didesnė nei vidutinė kito asmens kontaktinė pagalba; • vaikui reikalingi detalūs paaiškinimai ir (ar) instrukcijos (žodinės, vaizdinės, demonstracinės) bei pagalba dalyvaujant kartu su vaiku daugumoje atliekamos veiklos žingsnių.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas negali atlikti judesių pirštais ir plaštaka dėl labai ryškiai sutrikusių funkcijų ir gebėjimų. Negali naudoti plaštakos ir pirštų judesių tiksliais veiksmams atlikti (<i>pvz.: negali rašyti, apversti kortelių, sudėti smulkių daiktų į dėžutę, sudėti šaškių viena ant kitos arba nesuprantu atliekamų veiksmų</i>). Vaikui reikalinga nuolatinė, absoliuti pagalba.</p>

4.4. Peties ir (ar) rankos valdymas

Apibrėžimas
Koordinuotų judesių atlikimas rankomis judinant objektus arba manipuliuojant jais (<i>pvz., daikto metimas ar pagavimas, traukimas ar stūmimas, siekimas</i>).
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Objekto (<i>pvz., kokio nors daikto</i>) stūmimas ir traukimas ranka link ar nuo savęs, arba iš vienos vietos į kitą (<i>pvz., durų atidarymas į save</i>) • Objekto siekimas ir pagriebimas ranka (<i>pvz., siekimas paimti toliau ant stalo esančią knygą, telefoną, puodelį</i>) • Objekto metimas ir pagavimas (<i>pvz., kamuolio metimas į žemę ir pagavimas, kamuolio metimas kitam asmeniui ir pagavimas</i>)
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai
<ul style="list-style-type: none"> • Papasakok, ar susiduri su sunkumais, kai reikia atlikti kokias nors veiklas ar užduotis rankomis, <i>pvz., atidaryti duris, pagauti ir mesti kamuolį, pasiekti ir paimti toliau ant stalo esančią knygą, telefoną ar puodelį?</i> (klausimas vaikui) • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas atlieka veiklas, kai veiklai atlikti reikia naudoti pečių ir rankų judesius (<i>pvz., atidaryti duris, pagauti ir mesti kamuolį, pasiekti ir paimti toliau ant stalo esančią knygą, telefoną ar puodelį?</i>) Su kokiais sunkumais susiduria Jūsų vaikas atlikdamas įvairius judesius rankomis?

	<ul style="list-style-type: none"> Kokios pagalbinės priemonės ir (ar) kito asmens pagalba reikalinga vaikui atliekant įvairias veiklas naudojant rankų judesius?
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas savarankiškai atlieka veiklas, kurioms atlikti reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, rankas valdo tiek arti, tiek toliau nuo kūno, rankų judesiai koordinuoti, atliekant siekimą išlaiko pusiausvyrą. Šiuos veiksmus atlieka saugiai, suvokdamas veiksmų prasmę.</p>
1	<p>Reikalinga minimali pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų atlikdamas veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, didesnę dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba atliekant veiklas naudojantis pečiais ir rankomis.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> vaikui atliekant veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, tam tikrose situacijose gali būti reikalingos pagalbinės priemonės; vaikui reikalinga minimali kito asmens pagalba (<i>pvz., priminti, paraginti užduodant klausimus, bet nenusakant nuoseklių veiklos atlikimo žingsnių</i>).
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas atlikdamas veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas (<i>pvz., daikto metimas ar pagavimas, traukimas ar stūmimas, siekimas</i>), patiria vidutinių sunkumų, <i>pvz., kai kurias veiklas savarankiškai ir saugiai atlieka iš dalies, nepilnai, jas atlikdamas ilgiau užtrunka ir įdeda daugiau pastangų, reikia pagalbinių priemonių ir (ar) kito asmens pagalbos</i>. Vaikui reikalinga vidutinė pagalba atliekant veiksmus naudojant pečius ir rankas.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> vaikui atliekant įvairias veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, reikalingos pagalbinės priemonės ir (ar) pritaikyta aplinka ir kartais kito asmens pagalba (<i>pvz., pagalbinių priemonių paruošimas, padavimas, pagalba užsidėti įtvarą, protezą ir (ar) pagalba užbaigiant veiksmą, prilaikant</i>); vaikui atliekant įvairias veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, reikalinga vidutinė kito asmens pagalba (<i>pvz., priminimas, paraginimas nusakant / pademonstruojant veiklos atlikimo žingsnius ir priežiūra dėl saugumo; kontaktinė pagalba atliekant kai kurias veiklos užduotis</i>).
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas atlikdamas veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, patiria didelių sunkumų, daugumos veiklų pats savarankiškai ir saugiai neatlieka. Vaikui reikalinga didelė pagalba atliekant veiksmus naudojantis pečiais ir rankomis.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> vaikas savo pastangomis atlieka mažiau nei pusę veiksmų, <i>pvz., negali mesti ar pagauti daikto, traukti ar stumti gali tik lengvus objektus naudojantis pagalbėmis priemonėmis</i> ir dažnai reikalinga kito asmens pagalba (<i>pvz., reikia daugiau kontaktinės pagalbos nei tik paruošti ir prilaikyti pagalbines priemones</i>); vaikui atliekant veiklas, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas, reikalinga didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba, tai yra reikalingas ne tik priminimas, paraginimas nusakant / pademonstruojant veiklos atlikimo

	žingsnius ir priežiūra dėl saugumo, bet ir pagalba dalyvaujant kartu su vaiku daugumoje veiklos žingsnių.
4	Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas negali savarankiškai ir saugiai atlikti veiklų, kurioms reikalingas peties ir (ar) rankos valdymas (<i>pvz., daikto metimas ar pagavimas, traukimas ar stūmimas, siekimas</i>). Reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.

4.5. Vaikščiojimas (įskaitant kūno ribų suvokimą, kūno valdymą, nerangumą)

Apibrėžimas	
Ši veikla apima vaiko gebėjimą eiti taip, kad kojos pakaitomis remtųsi į pagrindą, tai yra judėjimas žingsnis po žingsnio, ėjimas pirmyn ir atgal, šonu, ėjimas skirtingais paviršiais, judėjimas iš aukšto į aukštą, ėjimas pro kliūtis ir kliūčių apėjimas, vaikščiojimas namuose ir kituose pastatuose bei lauke.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Judėjimas pirmyn ir atgal (atbulomis), šonu • Judėjimas skirtingais paviršiais (<i>pvz., ėjimas žole, žvyrkeliu, sniegu</i>) • Judėjimas pro kliūtis, judančių arba nejudančių objektų išvengimas (<i>pvz., žmonių, gyvūnų, automobilių, daiktų ir pan. išvengimas, apėjimas</i>) • Vaikščiojimas namuose (<i>pvz., judėjimas namuose iš aukšto į aukštą, vaikščiojimas po kambarius</i>) ir kituose pastatuose (<i>pvz., ugdymo, gydymo, laisvalaikio įstaigoje</i>) bei lauke 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali be kito asmens pagalbos ir pagalbinių priemonių judėti namuose? Kokio ilgio atstumą gali nueiti savarankiškai, be sustojimo pailsėti, be skausmo už namų ribų? Ar eidamas gali išvengti įvairių kliūčių, <i>pvz., neatsitrenkti į kitus žmones, daiktus</i>? Ar gali eiti skirtingais paviršiais, <i>pvz. žole, sniegu</i>? Ar judėjimui naudoji pagalbines priemones (jei taip, kokias, kaip dažnai, kokios pagalbos reikia naudojantis pagalbėmis priemonėmis)? (<i>klausimai vaikui</i>) • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas juda namuose, ar reikalingas aplinkos pritaikymas, pagalbinių priemonių ar kito asmens pagalba? • Kokio ilgio atstumą Jūsų vaikas galite nueiti savarankiškai ir saugiai, be sustojimo pailsėti už namų ribų? Ar judėjimui naudoja pagalbines priemones (jei taip, kokias, kaip dažnai, kokios pagalbos reikia naudojantis pagalbėmis priemonėmis)? • Ar Jūsų vaikas susiduria su sunkumais judėdamas viešuosiuose pastatuose (<i>pvz., ugdymo, gydymo įstaigos</i>)? Jei taip, kokiais? • Ar Jūsų vaikas susiduria su sunkumais judėdamas lauke? Jei taip, kokiais? • Kokios pagalbos reikia Jūsų vaikui norint saugiai judėti artimiausioje (namuose, kieme) ir tolimesnėje aplinkoje? Kaip dažnai reikia pagalbos? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas gali savarankiškai ir saugiai judėti reikiamą atstumą tiek namuose, tiek pastatuose, tiek lauke. Gali judėti skirtingais paviršiais ir įveikti kliūtis. Judėjimas vaikui nesukelia skausmo, diskomforto, tai daro per įprastą laiką, be kitos asmens pagalbos, be pagalbinių priemonių ar aplinkos pritaikymo.

1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų judėdamas, didelę dalį veiklos (<i>judėjimas pirmyn ir atgal, skirtingais paviršiais, judėjimas iš aukšto į aukštą, ėjimas pro kliūtis ir kliūčių apėjimas, vaikščiojimas namuose ir kituose pastatuose bei lauke</i>) atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas juda savarankiškai, tačiau gali būti reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., ortopedinė avalynė</i>); • vaikas juda reikiamą atstumą savarankiškai, tačiau tai reikalauja papildomų pastangų, sukelia nuovargį, užtrunka ilgiau nei įprasta; • vaikas juda reikiamą atstumą savarankiškai, tačiau tam tikrose situacijose gali būti reikalinga kito asmens priežiūra (<i>pvz., įspėjimas ar priminimas apie kliūtis, paraginimas eiti toliau</i>) ar kita minimali pagalba (neesminė, situacinė). Pagalba reikalinga retai.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas patiria vidutinių sunkumų judėdamas, dalį su judėjimu susijusių veiklų atlieka savarankiškai (<i>pvz., namuose juda savarankiškai, tačiau viešojoje aplinkoje reikalinga pagalba</i>), vaikui reikalinga vidutinė pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas gali judėti naudodamasis pagalbinėmis priemonėmis (<i>pvz., vaikštyne, asmens su negalia vežimėlis</i>) ir kartais reikalinga kito asmens pagalba (<i>pvz., įveikiant kliūtis, įkalnes / nuokalnes ar keičiant judėjimo kryptį ar judant skirtingais paviršiais</i>); • judant vaikui reikalingi priminimai, paraginimai ir vidutinė kontaktinė pagalba norint išlaikyti tinkamą padėtį judant, nes <i>pvz., dažniau negu kiti tokio amžiaus vaikai klumpa, griūna, juda nerangiai ar vengia vaikščioti</i>, kartais reikalinga priežiūra dėl saugumo ir pagalba judant skirtingose aplinkose (<i>pvz., uždaroje patalpoje ar lauke</i>) ar skirtingais paviršiais.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas patiria didelių sunkumų judėdamas, dažnai pats savarankiškai ir saugiai judėti negali, vaikui reikalinga didelė pagalba judant.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui judant reikalingos pagalbinės priemonės ir didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba (<i>pvz., didesnė kontaktinė pagalba nei prilaikymas</i>); • vaikui judant reikalinga didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba, nes vaikas, <i>pvz., juda nerangiai, greitai pavargsta, sunkiai lipa laiptais, sunkiai suvokia savo kūną erdvėje, vengia vaikščioti, nes judėjimas sukelia nemalonius pojūčius</i>. Vaikas su pagalba juda nedidelį atstumą, artimiausioje aplinkoje.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas negali savarankiškai judėti, jam reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba. Negali savarankiškai valdyti asmens su negalia vežimėlio.</p>

4.6. Orientavimasis aplinkoje (*pvz.: namuose ir kitoje aplinkoje*)

Apibrėžimas

Orientacija aplinkoje nusako buvimo vietos, artimiausios aplinkos, miesto ir šalies suvokimą ir supratimą.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko gebėjimas orientuotis artimiausioje aplinkoje (<i>pvz., savo buvimo vietos, artimiausios aplinkos žinojimas, gebėjimas joje orientuotis</i>) 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali savarankiškai, be kito asmens pagalbos, orientuotis savo namuose (<i>pvz., nueiti iš vieno kambario į kitą, pvz., iš savo kambario į virtuvę, tualetą</i>) ir gerai pažįstamoje aplinkoje už namų ribų (<i>pvz., rasti kelią į mokyklą, artimiausią parduotuvę</i>)? Ar susiduri su kokiais nors sunkumais, kai reikia nueiti į gerai pažįstamą vietą? (klausimas vaikui) • Ar žinai savo gyvenamosios vietos adresą? (klausimas vaikui) • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas orientuojasi namuose ir gerai pažįstamoje aplinkoje už namų ribų? Su kokiais sunkumais susiduria, ar reikalingos pagalbinės priemonės, pritaikyta aplinka ir (ar) kito asmens pagalba? • Kokios pagalbos reikia Jūsų vaikui norint saugiai orientuotis namuose ir pažįstamoje aplinkoje (<i>pvz., namuose, lauke prie namų, einant į mokyklą</i>)? • Kokios pagalbinės priemonės padeda (padėtų) orientuotis namuose ir pažįstamoje aplinkoje (<i>pvz., baltoji lazdelė, elektroninis orientavimosi prietaisas</i>)? • Kokia kito asmens pagalba ir kaip dažnai reikalinga norint saugiai orientuotis namuose ir pažįstamoje aplinkoje (<i>pvz., palydėjimas, paaiškinimas, kaip nueiti</i>)? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų orientuodamasis namuose ir artimiausioje aplinkoje, žino, kur šiuo metu yra, savo namų adresą, rajoną ar miestą, kuriame gyvena, valstybę. Vaikas geba orientuotis namuose ir artimiausioje aplinkoje be pagalbinių priemonių ir (ar) kito asmens pagalbos.
1	Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų orientuodamasis namuose ir artimiausioje aplinkoje, dažniausiai orientuojasi savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui tam tikrose situacijose gali būti reikalinga priežiūra ir (ar) kita minimali, neesminė, situacinė pagalba (<i>pvz., priminimas, paraginimas, paaiškinimas</i>).
2	Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas turi vidutinių sunkumų orientuodamasis aplinkoje, iš dalies orientuojasi savarankiškai, vaikui reikalinga vidutinė pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikas orientuodamasis aplinkoje naudojami pagalbinėmis priemonėmis (<i>pvz., baltoji lazdelė, elektroninis orientavimosi prietaisas</i>) ir kartais gali būti reikalinga kito asmens pagalba (<i>pvz., palydėjimas</i>); • vaikui orientuojantis aplinkoje reikalinga vidutinė kitos asmens pagalba (<i>pvz., detalus paaiškinimas, kaip nuvykti į žinomą vietą, paraginimas nueiti į reikiamą vietą, kartais reikia palydėti</i>).

3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas turi didelių sunkumų orientuodamasis aplinkoje (pvz., nežino savo gyvenamosios vietos adreso, artimiausios aplinkos), vaikui reikalinga didelė pagalba orientuojantis aplinkoje.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none">• vaikui orientuojantis aplinkoje reikalinga didesnė nei vidutinė kitos asmens pagalba (pvz., reikalingas ne tik paaiškinimas, kaip orientuotis aplinkoje, bet ir lydėjimas už namų ribų).
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas nesiorientuoja aplinkoje (pvz., nežino ir nesuvokia, kur yra), jam reikalinga nuolatinė maksimali pagalba.</p>

5. SAVARANKIŠKUMAS (SAVITARNOS ĮGŪDŽIAI)

5.1. Prausimasis

Apibrėžimas	
Viso kūno ar jo dalių prausimas arba plovimas vandeniu ir šluostymasis.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Prausimasis ir maudymasis – vandens, muilo ir kitų priemonių naudojimas prausiantis atskiras kūno dalis (rankas, krūtinę ir pilvą, tarpvietės zoną ir sėdmenis, kojas) ar prausiant visą kūną, <i>pvz., po dušu, vonioje</i>.• Šluostymasis – rankšluosčio ar kitų sausinimo priemonių naudojimas nusišluostymui tiek viso kūno, tiek jo dalių po maudymosi ar prausimosi.• Maudymasis apima ir pirminį pasiruošimą, tokį kaip vandens susiregulavimas ir prausimosi priemonių pasiėmimas.	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none">• Ar gali pats pasiruošti maudymuisi, tai yra susireguliuoti vandens temperatūrą, pasiimti reikiamas maudymosi priemones? Ar gali nusiprausti ir nusišluostyti veidą, rankas, kojas pats savarankiškai be kito asmens pagalbos? Ar gali nusiprausti visą kūną, <i>pvz., vonioje ar po dušu</i>, savarankiškai, be kito asmens pagalbos? Kokiais atvejais reikalinga pagalba? (<i>klausimas vaikui</i>)• Papasakokite, kaip vaikas prausiasi atskiras kūno dalis (<i>pvz., rankas, veidą</i>), maudosi (<i>pvz., po dušu ar vonioje</i>) ir šluostosi?• Kurias kūno dalis gali nusiprausti ir nusišluostyti savarankiškai, o kada reikalinga pagalba?• Su kokiais sunkumais susiduria vaikas prausdamasis ir šluostydamasis?• Kokios ir kaip dažnai reikia pagalbos vaikui prausiantis ir šluostantis?• Kokios pagalbinės priemonės padeda (padėtų) išsimaudyti, nusišluostyti?• Ar vonios aplinka yra pritaikyta vaiko poreikiams?• Ar vonios pritaikymas padidintų galimybes vaikui maudytis, rūpintis kūno higiena savarankiškai / palengvintų vaiko prausimą, maudymą kitam asmeniui?	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių savarankiškai ir saugiai atlieka visas prausimosi veiklas.
1	Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų prausdamasis, didelę dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none">• vaikas nusiprausia daugumą kūno dalių, bet tam reikalinga priežiūra (<i>pvz., priminti paraginti</i>) arba pagalba pasiruošti maudymuisi (<i>pvz., vandens temperatūros suregulavimas, prausimosi priemonių paruošimas</i>).
2	Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų prausdamasis, savarankiškai atlieka dalį prausimosi veiklos (<i>pvz., gali nusiprausti daugiau nei pusę kūno</i>), vaikui reikalinga vidutinė pagalba.

	<p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas gali nusiprausti ir nusišluostyti dalį kūno (<i>pvz., viršutinę kūno dalį</i>); • vaikui prausiantis reikalingas paraginimas, prausimosi eigos nusakymas ir (ar) prausimosi priemonių paruošimas bei pagalbą prausiant ir (ar) šluostant dalį kūno dalių (<i>pvz., reikalinga pagalba prausiantis tarpvietės zoną ir sėdmenis</i>).
3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų prausdamasis, vaikas pats savarankiškai ir saugiai prausimosi veiksmų beveik neatlieka, vaikui reikalinga didelė pagalba norint nusiprausti ir nusišluostyti.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui prausiantis ir šluostantis reikalinga didesnė nei vidutinė kito asmens kontaktinė pagalba prausiantis daugumą kūno dalių (<i>pvz., paruošti prausimosi priemonės, sureguliuoti vandens temperatūrą, padėti nusiprausti ir nusišluostyti pažastis, tarpvietės zoną ir sėdmenis, kojas</i>).
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas negali savarankiškai nusiprausti atskirų kūno dalių, maudytis ir šluostytis, jam reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.</p>

5.2. Kūno dalių (nosies ir burnos išskyros, menstruacijos) priežiūra

Apibrėžimas	
Kūno dalių priežiūra tai atskirų kūno dalių, <i>pvz., odos, veido, dantų, plaukų ir lyties organų priežiūra</i> , kai nepakanka vien tik prausimo.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Veido priežiūra (<i>pvz., veido pasivalymas išsipurvinus, veido prausimas</i>) • Burnos ir nosies priežiūra (<i>pvz., dantų valymas, naudojimas higienos priemonėmis esant nosies išskyroms</i>) • Plaukų priežiūra (<i>pvz., plaukų šukavimas šukomis ar šepėčiu</i>) • Menstruacijų priežiūra (<i>pvz., naudojimas įklotais ir kitomis higienos priemonėmis</i>) • Kūno dalių priežiūra apima ir asmens higienos daiktų pasiėmimą (<i>pvz., dantų šepetėlio, rankšluosčio, šukų</i>) bei pasirengimo veiksmus (<i>pvz., dantų pastos išsispaudimas ant dantų šepetėlio</i>). 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali be kito asmens pagalbos nusiprausti veidą, išsivalyti dantis, susišukuoti plaukus? Kokiais atvejais reikalinga kito asmens pagalba? (<i>klausimas vaikui</i>) • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas prausiasi veidą, valosi dantis, šukuojasi plaukus, esant poreikiui valosi burną, nosį? • Kurias kūno dalis Jūsų vaikas gali prižiūrėti savarankiškai, o kada reikalinga kito asmens pagalba ir (ar) pagalbinės priemonės? • Ar menstruacijų metu gali pasirūpinti tinkama higiena ir reikiamų higienos priemonių naudojimu? • Ar Jūsų vaikui reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., šukos ilga rankena</i>) ir (ar) kito asmens pagalba rūpinantis kūno dalių higiena? • Kokia kito asmens pagalba ir kaip dažnai reikalinga prižiūrėti atskiras kūno dalis? 	

Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių savarankiškai ir saugiai atlieka kūno higienos užduotis (prausiasi veidą, valosi dantis, šukuojasi plaukus, rūpinasi nosies higiena).
1	Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų rūpindamasis kūno dalių priežiūra, didelę dalį kūno priežiūros užduočių atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikas atlieka kūno dalių priežiūros užduotis, bet tam reikalinga priežiūra (<i>pvz., priminti, paaiškinti ar įkalbinėti</i>) arba pagalba pasiruošti asmens higienos veikloms (<i>pvz., išspausti dantų pastos</i>); • vaikui reikalinga minimali pagalba kai kuriose kūno dalių priežiūros užduotyse, bet ne daugumoje.
2	Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų rūpindamasis kūno dalių priežiūra, savarankiškai atlieka dalį veiklos, vaikui reikalinga vidutinė pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none"> • vaikas atlieka pusę kūno dalių priežiūros užduočių (<i>pvz., vaikas gali nusiprausti veidą, su pagalba išsivalyti dantis, šukuotis plaukus</i>); • vaikui rūpinantis kūno dalių priežiūra reikalingas paraginimas, kūno dalių priežiūros eigos nusakymas (gali būti naudojami veiklos nuoseklumą rodantys paveikslėliai) ir (ar) prausimosi priemonių paruošimas bei vidutinė kito asmens pagalba kai kuriuose kūno priežiūros veiksmuose.
3	Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų rūpindamasis kūno dalių priežiūra, dažnai pats savarankiškai ir saugiai veiklos neatlieka, vaikui reikalinga didelė pagalba atliekant kūno dalių priežiūros veiksmus. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalinga didelė pagalba, kad atliktų daugumą kūno dalių priežiūros veiklų (<i>pvz., higienos priemonių paruošimas, kontaktinė pagalba atliekant daugumą kūno dalių priežiūros užduočių, pvz., šukuojantis plaukus, dantų valyme, menstruacijų metu</i>).
4	Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas negali savarankiškai rūpintis savo kūno dalių priežiūra, jam reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.

5.3. Naudojimas tualetu

Apibrėžimas
Ši veikla apima šlapinimosi ir tuštinimosi kontrolę bei susitvarkymą prieš ir po naudojimosi tualetu.
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Susitvarkymas tualete apima tarpvietės higieną (<i>pvz., nusišluostymą</i>) ir drabužių susitvarkymą prieš ir po naudojimosi tualetu.

- Šlapinimosi ir tuštinimo poreikio numatymas ir kontrolė.

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai

- Ar gali be pagalbinių priemonių ir kito asmens pagalbos pasinaudoti tualetu, susitvarkyti drabužius prieš ir po naudojimosi tualetu, pasinaudoti tualetiniu popieriumi? (*klausimas vaikui*)
- Papasakokite, kaip Jūsų vaikas susitvarko tualete, *pvz., susitvarko drabužius prieš ir po naudojimosi tualetu, pasinaudoja tualetiniu popieriumi?*
- Su kokiais sunkumais Jūsų vaikas susiduria naudodamasis tualetu?
- Ar vaikas gali kontroliuoti tuštinimąsi ir šlapinimąsi, tai yra, ar pasitaiko „nelaimingų atsitikimų“? Jei taip, kaip dažnai? Kokia pagalba reikalinga vaikui?
- Kokia pagalba ir kaip dažnai reikalinga Jūsų vaikui naudojantis tualetu?
- Kokios pagalbinės priemonės ir (ar) aplinkos pritaikymas Jūsų vaikui padeda (padėtų) pasinaudoti tualetu?

Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas geba numatyti poreikį pasinaudoti tualetu (kontroliuoja šlapinimąsi ir tuštinimąsi) ir iškilus poreikiui pasinaudoti tualetu. Po šlapinimosi ir tuštinimosi vaikas be kito asmens pagalbos ir pagalbinių priemonių saugiai ir savarankiškai pasinaudoja higienos priemonėmis nusivalymui, prieš ir po naudojimąsi tualetu susitvarko drabužius.</p>
1	<p>Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų naudojantis tualetu, daugelį veiklos užduočių atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikia daugiau nei įprasta laiko naudojimosi tualetu užduotims atlikti (<i>pvz., reikia daugiau laiko susitvarkyti rūbus pasinaudojus tualetu</i>); • vaikui tam tikrose situacijose gali būti reikalingos pagalbinės priemonės ar priežiūra (<i>pvz., paraginti pasinaudoti tualetu, priminti pasinaudoti tualetiniu popieriumi, bet nereikia visų veiksmų nuosekliai aiškinti</i>) ar kita minimali pagalba (neesminė, situacinė).
2	<p>Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų naudodamasis tualetu, kartais pats savarankiškai ir saugiai visų veiksmų, reikalingų naudojantis tualetu, neatlieka. Vaikui reikalinga vidutinė pagalba naudojantis tualetu.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas susitvarko drabužius prieš ir po tuštinimosi, bet kitas asmuo turi padėti atlikti tarpvietės higieną; • vaikui naudojantis tualetu reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., naktipuodžio kėdė</i>) ir kartais kito asmens pagalba (<i>pvz., priemonės padavimas, prilaikymas</i>); • vaikui reikalingas priminimas pasinaudoti tualetu, paraginimas nusakant naudojimosi tualetu žingsnius, eigą (gali būti naudojami veiklos nuoseklumą vaizduojantys paveikslėliai) ir pagalbą atliekant kai kurias veiklos užduotis (<i>pvz., paeiliui nusakyti naudojimosi tualetu žingsnius, priminti pasinaudoti higienos priemonėmis</i>).

3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų naudodamasis tualetu, Daugumos veiksmų, reikalingų naudojantis tualetu, neatlieka, vaikui reikalinga didelė pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prieš tuštindamasis vaikas nusimauna kelnes, bet kitas asmuo atlieka tarpvietės higieną ir užmauna vaikui kelnes; • vaikui naudojantis tualetu reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., veiklos nuoseklumą vaizduojantys paveikslėliai</i>) ir dažnai didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba (<i>pvz., kėlimo pagalba atsistoiant nuo klozeto, pagalba susitvarkyti rūbus po pasinaudojimo tualetu, pagalba naudojantis higienos priemonėmis</i>); • vaikui naudojantis tualetu reikalingas priminimas, paraginimas nusakant / parodant naudojimosi tualetu žingsnius ir priežiūra dėl saugumo, taip pat pagalba dalyvaujant kartu su vaiku daugumoje veiklos žingsnių (<i>pvz., įkalbinėjimas pasinaudoti tualetu, pagalba susitvarkyti rūbus po naudojimosi tualetu, pagalba naudojantis higienos priemonėmis, nes pats vaikas to tinkamai negali padaryti ir pan.</i>).
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas visiškai negali naudotis tualetu šlapinimosi ir tuštinimosi reikalais (<i>pvz., naudoja sauskelnes</i>), reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.</p>

5.4. Rengimasis

<p>Apibrėžimas</p>
<p>Ši veikla apima vaiko gebėjimą ir veiksmus apsirengiant ir nusirengiant apatinius ir viršutinius drabužius, jų užsegimą ir užrišimą, batų apsiavimą, batų raištelių užrišimą, užtrauktukų užsegimą ir pan.</p>
<p>Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Viršutinės kūno dalies rengimasis apima kūno dalies virš juosmens apsirengimą ir nusirengimą (įskaitant per galvą maunamus ar priekyje susegamus drabužius). • Apatinės kūno dalies rengimasis apima žemiau liemens esančios kūno dalies apsirengimą ir nusirengimą (įskaitant apatines kelnaites, kelnes, sijonus, puskojines ir batus). • Ši veikla taip pat apima drabužių pasiėmimą iš tų vietų, kuriose jie yra įprastai laikomi (stalčių ir spintų), susitvarkymą su sagomis, užtrauktukais ir spaustukais ir pan. • Drabužių pasirinkimas pagal oro sąlygas.
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali be pagalbinių priemonių ir kito asmens pagalbos apsirengti ir nusirengti viršutinius ir apatinius rūbus, apsiauti ir nusiauti kojines ir batus? Su kokiais sunkumais susiduri? Kokios pagalbos reikia? (<i>klausimai vaikui</i>) • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas apsirengia ir nusirengia viršutinę (<i>pvz., marškinėlius, palaidinę, megztinį, striukę</i>) ir apatinę (<i>pvz., kelnes, sijoną, kojines, batus</i>) kūno dalis? Su kokiais sunkumais Jūsų vaikas susiduria rengdamasis? • Kokios pagalbos reikia Jūsų vaikui norint apsirengti, nusirengti viršutinę ir apatinę kūno dalis?

	<ul style="list-style-type: none"> • Kokia kito asmens pagalba ir kaip dažnai reikalinga norint apsirengti ir nusirengti drabužius ir avalynę? • Kokios pagalbines priemonės padeda (padėtų) apsirengti ir nusirengti drabužius ir avalynę?
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių geba savarankiškai (be pagalbos) apsirengti ir nusirengti apatinius ir viršutinius drabužius, apsiauti ir nusiauti avalynę, suvokia veiksmų prasmę. Apsirengimas ir nusirengimas užtrunka įprastą laiką, atlieka veiksmus saugiai.</p>
1	<p>Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų apsirengdamas ir nusirengdamas drabužius, apsiaudamas ir nusiaudamas avalynę, daugumą veiklos užduočių atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas gali pats savarankiškai rengtis, tačiau tai reikalauja papildomų pastangų, užtrunka ilgiau nei įprasta ar kyla abejonių dėl saugumo; • vaikui atliekant kai kurias rengimosi užduotis (<i>pvz., apsimaunant kojines ir pėdkelnes</i>) gali būti reikalingos pagalbines priemonės (<i>pvz., kojinių ir pėdkelnių apsimovimo priemonė; veiklos nuoseklumą vaizduojantys paveikslėliai</i>); • vaikui tam tikrose situacijose gali būti reikalinga priežiūra (<i>pvz., priminimas, paraginimas, veiksmų nusakymas, bet vaikas rengiasi pats</i>) ar kita minimali pagalba (<i>pvz., drabužių padavimas</i>).
2	<p>Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų apsirengdamas ir nusirengdamas drabužius, apsiaudamas ir nusiaudamas avalynę, dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga vidutinė pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui rengiantis reikalingas priminimas, paraginimas nusakant veiklos atlikimo žingsnius (gali būti naudojamos veiklos nuoseklumą parodančios kortelės) ar pademonstravimas, kaip apsirengti kai kuriuos drabužius ir bei pagalba atliekant kai kurias apsirengimo ar nusirengimo užduotis (<i>pvz., pagalba užsisegant sagas, užtrauktuką, užsirišant batų raištelius, apsirengiant kelnes</i>). Vaikas atlieka apie pusę rengimosi veiksmų.
3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų apsirengdamas ir nusirengdamas drabužius, apsiaudamas ir nusiaudamas avalynę, vaikas pats atlieka mažą dalį rengimosi užduočių, vaikui reikalinga didelė pagalba rengiantis.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui rengiantis reikalingas priminimas, paraginimas nusakant apsirengimo ir nusirengimo žingsnius ar pademonstravimas, kaip tai padaryti, ir didesnė nei vidutinė kontaktinė pagalba apsirengiant ir nusirengiant daugumą, bet ne visus drabužius, avalynę (<i>pvz., reikalinga pagalba apsirengti apatinius rūbus, batus, užsisegti sagas, užtrauktuką, padėti apsimauti kelnes</i>); • vaikui rengiantis reikalingi pritaikyti rūbai, avalynė ir didesnė nei vidutinė kito asmens pagalba (<i>pvz., kitas asmuo per vaiko galvą užmauna marškinėlius ir įkiša abi vaiko rankas į rankoves, vaikas marškinius užsitraukia žemyn ant liemens, kitas asmuo vieną vaiko ranką ištraukia iš rankovės, toliau vaikas be</i>

	<i>pagalbos nusirengia marškinėlius, padedantis asmuo sujungia užtrauktuką, toliau vaikas užsega pats).</i>
4	Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas beveik visiškai nedalyvauja rengimosi procese. Vaikui reikalinga nuolatinė maksimali pagalba.

5.5. Valgymas (pvz.: maisto rijimas, ribotas maisto produktų racionas, vengimas valgyti, jautrumas maisto tekstūrai, spalvai ir kt.)

Apibrėžimas	
Valgymas apima stalo įrankių ir indų naudojimą, kad maistas ir skystis patektų į burną, kramtymą ir rijimą, kai valgiai yra patiekti įprastu būdu ant stalo ar padėklo. Ši veikla neapima maisto ruošimo.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Įrankių naudojimas maisto smulkinimui • Įrankių naudojimas valgymui • Maisto prinešimas iš valgymo indo į burną • Maisto sukramtymas ir nuriijimas • Puodelio ar stiklinės naudojimas prinešant juos prie burnos gėrimui, atsigėrimas • Skirtingų maisto produktų valgymas 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali pats naudodamasis stalo įrankiais susismulkinti maistą, naudoti stalo įrankius valgymui, sukramtyti ir nuryti maistą, ar gali atsigerti iš puodelio? Kokį maistą dažniausiai valgai? Kiek kartų per dieną valgai? (<i>klausimai vaikui</i>) • Papasakokite apie vaiko valgymo įpročius. Kokį maistą (maisto produktus) Jūsų vaikas dažniausiai valgo, ar turi kokių nors specifinių maitinimosi ypatumų (pvz., <i>jautrumas maisto tekstūrai</i>)? Ar gali valgyti skirtingos spalvos, konsistencijos, temperatūros maisto produktus? • Ar Jūsų vaikas susiduria su sunkumais kramtant ir (ar) ryjant maistą? • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas naudojami stalo įrankiais (<i>šakute, šaukštu, peiliu</i>) smulkinant maistą ir valgant? Ar reikalinga kitų asmenų pagalba naudojantis stalo įrankiais ir (ar) specialūs stalo įrankiai? • Ar Jūsų vaikas gali atsigerti iš paprastos stiklinės ar puodelio? Su kokiais sunkumais susiduria? • Kokios pagalbos reikia Jūsų vaikui valgant? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių savarankiškai atlieka visas maitinimosi užduotis valgydamas iš lėkštės ar dubenėlio įvairios konsistencijos maistą, gerdamas iš puodelio ar stiklinės. Vaikas maistui įsidėti į burną naudoja šaukštą ar šakutę, maistą kramto ir nuryja. Šiuos veiksmus atlieka saugiai, suvokdamas veiksmų prasmę.

1	<p>Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų naudodamasis stalo įrankiais, valgydamas ir (ar) gerdamas, didelę dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui valgymui reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., ilgas šiaudelis, kombinuotas šaukštas, lėkštės apsauga ar kt.</i>) bet pavalgo vaikas savarankiškai; • vaikas gali pats savarankiškai naudotis stalo įrankiais, pavalgyti, tačiau tai reikalauja papildomų pastangų, užtrunka ilgiau nei įprasta ar kyla abejonių dėl saugumo; • vaikui tam tikrose situacijose gali būti reikalinga priežiūra (<i>pvz., priminimas, paraginimas</i>) ar kita minimali pagalba (neesminė, situacinė).
2	<p>Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų naudodamasis stalo įrankiais, valgydamas, gerdamas, laikydamasis mitybos raciono ir režimo, dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga vidutinė pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui valgant reikalingos pagalbinės priemonės ir (ar) specialus maistas ir kartais kito asmens pagalba (<i>pvz., atidaryti indus, supjaustyti mėsą, užtepti sviestą ant duonos, įpilti gėrimo</i>); • padedantis asmuo kartais maisto kąsnį pasemia šaukštu ar pasmeigia šakute, o vaikas po to įsideda maistą į burną, kramto ir nuryja jį; • vaikui reikalingas priminimas, paraginimas nusakant, parodydamas naudojimosi stalo įrankiais žingsnius ir priežiūra dėl saugumo bei pagalbą atliekant kai kurias maitinimosi užduotis (<i>pvz., supjaustyti maistą, nes vaikas nesinaudoja peiliu, kartais reguliuoti suvartojamo maisto kiekį, nes vaikas gali nejausti sotumo jausmo</i>).
3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų naudodamasis stalo įrankiais, valgydamas, gerdamas, laikydamasis mitybos raciono ir režimo, vaikui reikalinga didelė pagalba valgant.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • padedantis asmuo pasemia kiekvieną maisto kąsnį ir kartais savo rankomis padeda vaikui prinešti maistą prie burnos, vaikas maistą gali kramtyti, nuryti; • vaikui reikalinga didelė pagalba maitinantis įvairiu maistu, nes vaikas atsisako tam tikros spalvos, konsistencijos ar kvapo maisto, <i>pvz., valgo tik skystą maistą dėl sensorinių ypatumų</i>; • vaikui reikalinga pagalba naudojantis stalo įrankiais, paskatinimas sukramtyti ir nuryti maistą (<i>pvz., nes vaikas pamiršta, kaip kramtyti ar nuryti maistą, gali tiesiog laikyti maistą burnoje</i>), gali būti reikalingi specialiai pritaikyti indai.
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas beveik visiškai nedalyvauja valgymo procese. Reikalinga nuolatinė, absoliuti pagalba, nes vaikas savarankiškai nevalgo ir negeria, yra maitinamas.</p>

5.6. Savisauga (pvz.: pavojaus suvokimas, gebėjimas atlikti veiksmus saugiai, vengiant nudegti, nukristi, įsipjauti, paslysti, pargriūti, paskęsti)

Apibrėžimas	
Savisauga apima vaiko gebėjimus ir savarankiškumą atpažinti ir saugiai elgtis reaguojant į iškilusius pavojus.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Pavojaus suvokimas (pvz., karštų, aštrių, pavojingų daiktų) • Saugus elgesys namuose (pvz., gebėjimas atlikti įvairias veiklas saugiai, vengiant nudegti, įsipjauti, pargriūti, saugus elektros prietaisų naudojimas) • Saugus elgesys elektroninėje erdvėje (pvz., asmeninės informacijos neatskleidimas internete) • Saugus elgesys gatvėje / eismo aplinkoje (pvz., saugiai eina kelkraščiu, saugiai pereina gatvę) • Saviagresija (pvz., savęs mušimas, galvos daužymas, rankų kandžiojimas) 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Papasakokite apie vaiko savisaugą kasdienėje veikloje. • Ar vaikas turi savisaugos suvokimo sunkumų (pvz., nesupranta, kad liepsna yra karšta)? • Kokiose situacijose pasireiškia nesaugus vaiko elgesys? • Ar vaikas gali atlikti įvairias veiklas vengdamas nudegti, nukristi, įsipjauti, paslysti, pargriūti, paskęsti? • Kokios pagalbos ir kaip dažnai reikia, kad būtų užtikrinta vaiko savisauga (saugus elgesys)? • Ar Jūsų vaikui pasireiškia save žalojantis elgesys (saviagresija)? Kaip dažnai? Kokia pagalba reikalinga tokiais atvejais? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas suvokia, koks elgesys yra saugus, kaip elgtis vengiant nudegti, nukristi, įsipjauti, paslysti, pargriūti, paskęsti ir pan., dažniausiai įvairias veiklas ir veiksmus geba atlikti saugiai.
1	Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų savisaugos srityje, vaikui reikalinga minimali pagalba. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalingi priminimai, paaiškinimai kaip saugiai elgtis kasdienėje veikloje namuose, mokykloje, gatvėje vengiant nudegti, nukristi, įsipjauti ir pan.
2	Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų savisaugos srityje, vaikui reikalinga vidutinė pagalba norint užtikrinti vaiko saugumą. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalingi priminimai, detalūs paaiškinimai, koks elgesys yra nesaugus ir nurodymai, kaip elgtis saugiai, kai kuriose veiklose reikalinga kito asmens pagalba, priežiūra, norint išvengti / sustabdyti nesaugų elgesį.

3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų savisaugos srityje, vaikui reikalinga didelė pagalba norint užtikrinti vaiko saugumą.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaiko elgesys dažnai yra nenuspėjamas, impulsyvus, turi didelių sunkumų suvokiant, koks elgesys yra nesaugus; • reikalinga intensyvi kito asmens pagalba norint sustabdyti vaiko saviagresiją, gali būti reikalingos pagalbinės priemonės (<i>pvz., pasunkinta antklodė</i>).
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikui reikalinga nuolatinė, absoliuti pagalba savisaugos srityje.</p>

5.7. Savarankiškumo įgūdžiai (*pvz.: gebėjimas naudotis viešuoju transportu, pereiti gatvę, nusipirkti prekę*)

Apibrėžimas	
<p>Savarankiškumo įgūdžiai – tai įgūdžiai, kuriuos vaikas turi gebėti atlikti kasdienėje veikloje. Savarankiškumas apibrėžiamas kaip gebėjimas savarankiškai pavalgyti, pasinaudoti tualetu, apsirengti – nusirengti, palaikyti kūno bei aplinkos švarą, kadangi šios veiklos aprašytos kitose metodinių rekomendacijų papunkčiuose (5.1.-5.5.), todėl šioje dalyje savarankiškumo įgūdžiai suprantami kaip savarankiškumo įgūdžiai reikalingi už namų ribų, <i>pvz., savarankiškas gebėjimas nuvykti į ugdymo įstaigą ir grįžti namo</i>.</p>	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas nuvykti į ugdymo įstaigą ir grįžti namo • Gebėjimas savarankiškai pavalgyti, pasinaudoti tualetu, apsirengti – nusirengti už namų ribų • Naudojimasis viešuoju transportu (<i>pvz., pasižymėti važiavimo bilieta, įlipti ir išlipti iš transporto priemonės, judėti transporto priemonės viduje</i>) 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Ar gali pats savarankiškai nueiti / nuvažiuoti į mokyklą ir grįžti namo? Ar savarankiškai naudojiesi viešuoju transportu <i>pvz., vykstant būrelį ar kt.?</i> (klausimai vaikui) • Ar susiduri su sunkumais už namų ribų valgydamas, naudodamasis tualetu, apsirengdamas – nusirengdamas viršutinius rūbus? (klausimai vaikui) • Papasakokite, kaip Jūsų vaikas vyksta į ugdymo įstaigą, būrelį? Ar vaikas gali savarankiškai nuvykti į mokyklą, ar geba naudotis viešuoju transportu? • Ar vaikas turi sunkumų už namų ribų valgydamas, naudodamasis tualetu, apsirengdamas – nusirengdamas viršutinius rūbus? • Kokios pagalbos reikia vaikui dėl jo negalios savarankiškumo įgūdžių srityje už namų ribų (<i>pvz., nuvykti į ugdymo įstaigą, naudotis viešuoju transportu, nusipirkti prekę</i>)? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių turi reikiamus savarankiškumo įgūdžius už namų ribų (<i>pvz., gali nuvykti į mokyklą ir grįžti namo, naudotis viešuoju transportu, nusipirkti prekę</i>).</p>

1	<p>Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų savarankiškumo įgūdžių srityje, dažniausiai reikiamas veiklas atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui tam tikrose situacijose reikalinga priežiūra (<i>pvz., priminimas, paraginimas</i>) ar kita minimali pagalba (<i>pvz., padėti susiplanuoti nuvykimą į reikiamą vietą</i>).
2	<p>Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas pagal amžių turi vidutinių sunkumų savarankiškumo įgūdžių srityje, dalį veiklos atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga vidutinė pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalingas detalus paaiškinimas, kaip nuvykti iki ugdymo įstaigos, būrelio ar kitos gerai žinomos vietos, kartais reikia kontaktinės kito asmens pagalbos; • vaikui kartais reikia pagalbos norint pasinaudoti tualetu už namų ribų.
3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų savarankiškumo įgūdžių srityje, vaikui reikalinga didelė pagalba, nes vaiko savarankiškumo įgūdžiai labai riboti.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui reikalinga didelė kito asmens pagalba vykstant į ugdymo, užimtumo įstaigą, vaikas tai padaryti gali tik su lydinčiu asmeniu, vaikams, turintiems judėjimo, regos sutrikimų reikalingos pagalbinės priemonės, pritaikyta aplinka. • vaikui reikalinga didelė kito asmens pagalba valgant, naudojantis tualetu, apsirengiant – nusirengiant už namų ribų.
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikui reikalinga nuolatinė, absoliuti pagalba savarankiškumo įgūdžių srityje.</p>

5.8. Pinigų ir daiktų vertės suvokimas, sąmoningas disponavimas pinigais

<p>Apibrėžimas</p>
<p>Šioje veikloje vertinami vaiko gebėjimai ir pagalbos poreikis suvokiant pinigų ir daiktų vertę, priimant sprendimus ir atliekant veiklas, susijusias su disponavimu pinigais.</p>
<p>Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Pinigų ir daiktų vertės suvokimas (<i>pvz., skirtingų monetų ir banknotų (1 Eur, 2 Eur, 10 Eur) vertės suvokimas; suvokimas, ką vaikas gali įsigyti už turimus pinigus</i>) • Sugebėjimas suskaičiuoti ar užtenka pinigų norimai prekei įsigyti, sugebėjimas suskaičiuoti gražą • Apsipirkimas – norimų pirkinių išsirinkimas, pirkinių vertės suvokimas, atsiskaitymas už pirkinius • Suvokimas, kaip susitaupyti pinigų norimam daiktui

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none"> • Papasakok, ar gali be kito asmens pagalbos susiplanuoti apsipirkimą parduotuvėje, nusipirkti norimą prekę ir atsiskaityti už pirkinius? Kokios pagalbos reikia norint apsipirkti, apskaičiuoti, ką gali nusipirkti už turimus pinigus? (<i>klausimas vaikui</i>) • Papasakokite, ar Jūsų vaikas suvokia pinigų ir daiktų vertę, ar suvokia, ką gali nusipirkti už turimą pinigų sumą? • Papasakokite, ar Jūsų vaikas be pagalbos gali suvokti pirkinių kainas, nusipirkti norimą prekę, atsiskaityti už pirkinius, suprasti, kaip sutaupyti pinigų norimam daiktui ir pan.? • Kokia kito asmens ar kita pagalba ir kaip dažnai reikalinga Jūsų vaikui siekiant suvokti pinigų ir daiktų vertę, disponuoti pinigais? 	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių neturi sunkumų suvokdamas pirkinių ir daiktų vertę, gali susimokėti už prekę, suvokia, kaip susitaupyti pinigų norimam daiktui.</p>
1	<p>Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų disponuodamas pinigais, daugelį veiklos užduočių atlieka savarankiškai, vaikui reikalinga minimali pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui tam tikrose situacijose gali būti reikalinga priežiūra ar kita minimali pagalba (<i>pvz., stovėti šalia, kad nesusipainiotų apmokėdamas, kai perka daugiau pirkinių ar didesnės vertės pirkinių</i>).
2	<p>Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų siekiant suvokti daiktų ir pinigų vertę disponuojant pinigais, kartais pats savarankiškai visų veiksmų, reikalingų disponuojant pinigais, neatlieka. Vaikui reikalinga vidutinė pagalba.</p> <p>Pavyzdys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikui planuojant pirkinius bei apsiperkant ar suvokiant didesnių pinigų ir daiktų vertę reikalinga kito asmens pagalba (<i>pvz., sudaryti konkretų pirkinių sąrašą, paaiškinti pasipirkimo ir atsiskaitymo už prekes eigą ir suteikti pagalbą atsiskaitant už pirkinius</i>).
3	<p>Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų disponuojant pinigais, vaikui reikalinga didelė pagalba suprantant pinigų ir daiktų vertę, disponuojant pinigais.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikas skiria banknotus ir monetas, tačiau pinigų vertę supranta labai ribotai; • gali išsirinkti prekę pateikiant aiškius panašios vertės pasirinkimo variantus; • sąmoningai disponuoti pinigais be kito asmens pagalbos negali.
4	<p>Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas nesupranta pinigų ir daiktų vertės, negali disponuoti pinigais. Asmeniui reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.</p>

6. BUITIS

6.1. Buities darbų atlikimas (pvz.: indų plovimas, dulkių šluostymas, lovos klojimas, daiktų (žaislų, piešimo priemonių surinkimas ir kt.)

Apibrėžimas	
Šioje veikloje vertinami vaiko gebėjimai ir savarankiškumas atliekant paprastus buities darbus.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Gebėjimas pradėti ir užbaigti paprastus buities darbus (pvz., <i>pasikloti savo lovą, susidėti savo žaislus ar daiktus</i>)• Gebėjimas naudotis buities priemonėmis (pvz., <i>plaunant indus, šluostant dulkes</i>)	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir pavyzdžiai	
<ul style="list-style-type: none">• Papasakok, kokius buities darbus namuose gali atlikti pats savarankiškai, be kito asmens pagalbos (pvz., <i>indų plovimas, dulkių šluostymas, lovos klojimas, daiktų (žaislų, piešimo priemonių surinkimas ir kt.)</i>)?• Papasakokite, kokius buities darbus Jūsų vaikas gali atlikti savarankiškai?• Ar Jūsų vaikas gali susitvarkyti savo daiktus ir žaislus bei prisidėti prie bendrų namų ruošos darbų (pvz., <i>plauti indus, valyti dulkes</i>)?• Su kokiais sunkumais susiduria Jūsų vaikas dėl negalios atlikdamas buities darbus?• Kokios pagalbos reikia Jūsų vaikui atliekant buities darbus?• Kokios pagalbinės priemonės padeda (padėtų) atlikti buities darbus?• Kokia kito asmens pagalba ir kaip dažnai reikalinga atliekant buities darbus?	
Balai	Vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	Pagalbos poreikio nėra. Vaikas pagal amžių gali atlikti jam priskirtus nesudėtingus buities darbus.
1	Nedidelis pagalbos poreikis. Vaikas turi nedidelių sunkumų atlikdamas buities darbus, daugelį veiklos užduočių atlieka savarankiškai ir saugiai, vaikui reikalinga nedidelė pagalba. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none">• vaikui tam tikrose situacijose gali būti reikalinga priežiūra (pvz., <i>paaikinti, kaip atlikti buities darbus, bet nereikia visų veiksmų nuosekliai aiškinti ar už vaiką atlikti namų ruošos darbų</i>) ar kita minimali pagalba (neesminė, situacinė).
2	Vidutinis pagalbos poreikis. Vaikas patiria vidutinių sunkumų atlikdamas buities darbus, kartais pats savarankiškai ir saugiai visų veiksmų, reikalingų atliekant buities darbus, neatlieka. Vaikui reikalinga vidutinė pagalba atliekant buities darbus. Pavyzdžiai: <ul style="list-style-type: none">• vaikui atliekant buities darbus reikalingos pagalbinės priemonės ir kartais kito asmens pagalba (pvz., <i>priemonės padavimas, prilaikymas</i>);• vaikui atliekant buities darbus reikalingi detalūs paaiškinimai, eigos nusakymas ir (ar) instrukcijos bei pagalba atliekant kai kurias namų ruošos

	užduotis, nes vaikas dalies namų ruošos veiklų atlikti savarankiškai negali, darbų neužbaigia.
3	Didelis pagalbos poreikis. Vaikas patiria didelių sunkumų atlikdamas nesudėtingus buities darbus, vaikui reikalinga didelė pagalba. Pavyzdys: <ul style="list-style-type: none">• vaikas gali atlikti tik labai nesudėtingus buities darbus (<i>pvz., su skudurėliu nuvalyti stalą</i>) su kito asmens pagalba (<i>pvz., kitas asmuo detaliai papasakoja ir (ar) parodo, kaip atlikti kokį nors nesudėtingą buities darbą ir padeda jį vaikui atlikti</i>).
4	Nuolatinis pagalbos poreikis. Vaikas negali atlikti buities darbų, reikalinga nuolatinė, maksimali pagalba.

7. TARPASMENINIAI SANTYKIAI IR SĄVEIKOS

7.1. Bendravimas su aplinkiniais (pvz.: gebėjimas užmegzti ir palaikyti pokalbį ir kt.)

Apibrėžimas	
<p>Bendravimas su aplinkiniais (pvz.: gebėjimas užmegzti ir palaikyti pokalbį ir kt.) - apima vaiko gebėjimą ir norą bendrauti su artimaisiais, kitais jo aplinkos asmenimis.</p> <p>Bendravimas – tai prasminga sąveika tarp dviejų ar daugiau žmonių.</p> <p>Pokalbis – Pasikeitimo mintimis arba idėjomis su kitu asmeniu ar asmenimis pradėjimas, palaikymas ir baigimas sakytine, rašytine, ženklų ar kitokio pobūdžio kalba.</p>	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Gebėjimas užmegzti ir palaikyti santykius;• Gebėjimas pradėti ir palaikyti pokalbį.• Gebėjimas bendrauti socialiai priimtiniu būdu.• Verbalinio ir neverbalinio bendravimo įgūdžiai.• Neverbalinės komunikacijos būdų naudojimas: gestų kalba, simboliai ar paveikslėliai ir kt.• Noras bendrauti.• Emocinė raiška ir elgesio reguliavimas bendraujant su artimaisiais.• Sunkumai bendrauti su aplinkiniais dėl raidos sutrikimo.• Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (pvz., klausos, kalbėjimo).• Galima pavojaus ar žalos rizika dėl vaiko bendravimo sunkumų jo ar kitų asmenų sveikatai, saugumui, turtui.	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kaip vaikas bendrauja su aplinkiniais? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.• Kas padėtų vaikui bendrauti su aplinkiniais?• Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) bendrauti su aplinkiniais?• Kiek (kokia) vaikui / Jums reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) bendrauti su aplinkiniais? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ar / kaip vaikas bendrauja su artimaisiais? Kaip sutaria su šeimos nariais, pvz.: broliais, seserimis? Pateikite pavyzdžių.	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų bendrauti su aplinkiniais pagal jo amžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaikas laisvalaikiu noriai būna kartu ir bendrauja su šeimos nariais ir kitais aplinkiniais (pvz., žaidžia kartu su broliais, seserimis, kaimynų vaikais).

1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų bendrauti su aplinkiniais. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių (<i>pvz., paraginimo, paliepimo</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendrauja su artimaisiais, bet gali greičiau susipykti, patrukdyti kitam. • Su aplinkiniais bendrauja tik paragintas.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali bendrauti su aplinkiniais su pagalbėmis priemonėmis, pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba. Vaikas gali ribotai bendrauti atsižvelgiant į jo amžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nori bendrauti, bet jo kalba aplinkiniams sunkiau suprantama. • Gali bendrauti su kitais tik trumpai.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas gali bendrauti tik su tam tikrais asmenimis (<i>pvz.: šeimos nariais ar dažnai sutinkamais asmenimis</i>). Bendravimui su aplinkiniais reikalingos pagalbines priemonės, pritaikytos sąlygos ar su kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gali nesidomėti bendravimu aplinkiniais ar vengti bendravimo su mažai pažįstamais asmenimis. • Gali netinkamai, nemandagiai elgtis bendraujant su kitais, <i>pvz.: rėkti kažko reikalaudamas.</i>
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negali prasmingai bendrauti, užmezgti pokalbio, <i>pvz.: dėl pažintinės raidos sutrikimo.</i></p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali reaguoti į šnekinimą, <i>pvz.: žvilgsniu.</i>

7.2. Socialiai priimtino elgesio normų laikymasis (*pvz.: gebėjimas tinkamai elgtis įvairiose situacijose, reagavimas į kitų žmonių jausmus*)

Apibrėžimas
<p>Socialiai priimtino elgesio normų laikymasis - apima vaiko gebėjimą elgtis laikantis priimtų elgesio normų ir socialinių taisyklių atsižvelgiant į jo amžių.</p>
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Socialiai priimtinas sąveikavimas (santykiai) su kitais žmonėmis (<i>pvz., dėmesio rodymas, reagavimas į kitų jausmus</i>). • Elgesio reguliavimas (emocijų, impulsų, agresijos valdymas).. • Raidos sutrikimo ribojimai išmokti elgesio taisyklių ir jų laikytis. • Socialinės aplinkos įtaka socialiai priimtino elgesio taisyklių žinojimui ir jų laikymuisi. • Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., klausos, kalbėjimo</i>). • Galima pavojaus ar žalos rizika dėl sunkumų laikytis socialiai priimtino elgesio taisyklių vaiko ar kitų asmenų sveikatai, saugumui, turtui.
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:

- Ar vaikas laikosi socialiai priimtino elgesio taisyklių? Kokių elgesio taisyklių laikosi? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.
- Kas padėtų vaikui laikytis elgesio taisyklių?
- Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) laikytis elgesio taisyklių?
- Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) laikytis elgesio taisyklių?

Klausimų pavyzdžiai:

- Kokias elgesio taisykles vaikas žino? Ar jų laikosi? Pateikite pavyzdžių.
- Ar vaikas pats be raginimo laikosi elgesio taisyklių?
- Ar jam pavyksta tinkamai ir mandagiai elgtis su kitais?

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų laikytis socialiai priimtino elgesio taisyklių pagal jo amžiaus raidą.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žino pagrindines socialiai priimtino elgesio taisykles atsižvelgiant į vaiko amžių ir jų laikosi, pvz.: <i>netriukšmauti per pamoką.</i>
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų laikytis socialiai priimtino elgesio taisyklių pagal jo amžiaus raidą. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių (pvz.: <i>kartais reikia paraginimo, kad atsiprašytų</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žino daugumą priimtino elgesio taisyklių, tačiau kartais reikia priminimo ar paraginimo, kad jų laikytūsi (pvz.: <i>netriukšmauti renginio metu ir pan.</i>).
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali laikytis socialiai priimtino elgesio taisyklių su pagalbinėmis priemonėmis, pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba. Vaikas gali ribotai laikytis elgesio taisyklių atsižvelgiant į jo amžių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žino dalį elgesio taisyklių, tačiau dažnai reikia priminimo ar paraginimo, kad jų laikytūsi.• Vaikas žino ar / ir gali laikytis kažkiek elgesio taisyklių (pvz.: <i>paprastesnių elgesio taisyklių</i>).
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas gali laikytis tik atskirų paprastų socialiai priimtino elgesio taisyklių su pagalbinėmis priemonėmis, pritaikytomis sąlygomis ar su kito asmens pagalba. Reikia kito asmens iniciatyvos, kad galėtų atlikti elgesio taisyklės numatomus neverbalinius ar verbalinius veiksmus.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Su kito asmens pagalba (pvz.: <i>nurodžius</i>) gali padėkoti.• Gali reaguoti į kito asmens ištiestą ranką sveikinantis ir paduoti jam ranką.

4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali laikytis elgesio taisyklių (pvz.: dėl pažintinės raidos sutrikimo).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nesupranta elgesio taisyklių.
----------	---

7.3. Bendravimas su bendraamžiais, draugystės santykių užmezgimas ir palaikymas

Apibrėžimas	
<p>Bendravimas su bendraamžiais, draugystės santykių užmezgimas ir palaikymas - apima vaiko gebėjimą ir norą bendrauti su bendraamžiais (vaikais).</p> <p>Bendravimas – tai prasminga sąveika tarp dviejų ar daugiau žmonių.</p>	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Sunkumai bendrauti su aplinkiniais dėl raidos sutrikimo. • Socialinės aplinkos įtaka bendravimui su aplinkiniais. • Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (pvz., klausos, kalbėjimo). 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaip vaikas bendrauja su bendraamžiais? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių. • Kas padėtų vaikui bendrauti su bendraamžiais? • Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) bendrauti su bendraamžiais? • Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) bendrauti su bendraamžiais? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar / kaip vaikas bendrauja su bendraamžiais? Ar sutaria su jais? Pateikite pavyzdžių. • Ar turi draugų? Ar praleidžia kartu su jais laisvalaikį? 	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų bendrauti su bendraamžiais.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turi draugų. • Įvardija geriausią draugą.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų bendrauti su bendraamžiais. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui sunkiau susirasti draugų. • Nesiima iniciatyvos susipažinti su bendraamžiais.

2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas gali bendrauti su bendraamžiais su pagalbinėmis priemonėmis, pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba. Vaikas gali ribotai bendrauti su bendraamžiais.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas nori bendrauti, bet jo kalba aplinkiniams sunkiau suprantama. • Gali bendrauti su kitais tik trumpesnę laiką.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas gali bendrauti tik su tam tikrais asmenimis (<i>pvz.: broliais, seserimis, kitais šeimos nariais ar dažnai sutinkamais asmenimis</i>). Bendravimui su aplinkiniais reikalingos pagalbinės priemonės, pritaikytos sąlygos ar su kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gali nesidomėti bendravimu ar vengti bendravimo su mažai pažįstamais asmenimis. • Gali netinkamai, nemandagiai elgtis bendraujant su kitais, <i>pvz.: rėkti kažko reikalaudamas, mėtyti daiktus.</i>
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negali prasmingai bendrauti, užmegzti, palaikyti santykių (<i>pvz.: dėl pažintinės raidos sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali reaguoti, kai jį kalbini, <i>pvz.: žvilgsniu.</i>

8. PAGRINDINĖS GYVENIMO SRITYS

8.1. Žaidimas su kitais (dviese, grupėje)

Apibrėžimas	
Žaidimas su kitais (dviese, grupėje) – apima vaiko užsiėmimą žaidybine veikla kartu su kitais vaikais dalyvaujant ar nedalyvaujant suaugusiam (-iems).	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Raidos sutrikimo poveikis vaiko žaidimui• Socialinės aplinkos įtaka vaiko žaidimui• Ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., klausos, regos</i>)• Galima pavojaus ar žalos rizika dėl žaidimo su žaislais sunkumų vaiko ar kitų asmenų sveikatai, saugumui, turtui.	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kaip (ar) vaikas žaidžia kartu su kitais vaikais? Ką mėgsta žaisti? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių.• Kokia pagalba padėtų vaikui žaisti su kitais?• Kiek (kokios) vaikui reikalingos pagalbinės priemonės, kad galėtų (mokytūsi) žaisti su kitais?• Kiek (kokia) vaikui reikalinga kitų asmenų pagalba, kad galėtų (mokytūsi) žaisti su kitais? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ar vaikas gali žaisti su kitais vaikais be suaugusiojo? Kaip žaidžia? Pateikite pavyzdžių.• Dėl ko nesiseka žaisti kartu su kitais?	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų žaisti su kitais.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žaidžia su kitais vaikais stalo žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių (<i>pvz.: domino, „Uno“ ir pan.</i>).• Moka dalintis žaislais, gali paaiškinti kitam žaidimo taisykles.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikui kyla nedidelių sunkumų žaisti su kitais. Kartais reikia kito asmens pagalbos ar pagalbinių priemonių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Reikia paaiškinimo suprantant žaidimo taisykles, priminti laikytis taisyklių, nemoka sulaukti eilės..• Nebenori toliau žaisti su kitais, jei pralaimėjo žaidimą.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas žaidžia su kitais su pagalbiniėmis priemonėmis ar pritaikytomis sąlygomis. Kartais reikalinga kito asmens pagalba. Vaiko žaidimas su kitais ribotas.</p>

	<p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali žaisti su kitais tik tam tikrus žaidimus. • Be paraginimo nesidalina žaislais, gali greitai supykti žaisdamas.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas žaidžia su tik su tam tikrais vaikais ar asmenimis. Kad vaikas žaistų su kitais reikalingos pagalbines priemonės ar kito asmens pagalba.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas reikia kontaktinės pagalbos žaidžiant su kitais (padėti atlikti veiksmus, laikytis taisyklių) • Greičiau supyksta, gali išmėtyti bendro žaidimo priemonės, netinkamai elgtis.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas visiškai negali žaisti su kitais (<i>pvz.: dėl pažintinės ar smulkiosios motorikos raidos sutrikimo</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali tik pasyviai stebėti kitų žaidimą.

8.2. Dalyvavimas ugdymo(si) veiklose (pvz.: gebėjimas susikaupti, sutelkti ir išlaikyti dėmesį, įsitraukimas į individualią ir (arba) grupinę veiklą, atsižvelgimas į kitų poreikius, užduočių atlikimas, žinių įsisavinimas, naujų įgūdžių įgijimas ir jų pritaikymas ir kt.)

Apibrėžimas	
<p>Dalyvavimas ugdymo(si) veiklose (pvz.: įsitraukimas į individualią ir (arba) grupinę veiklą, užduočių atlikimas, žinių įsisavinimas, naujų įgūdžių įgijimas ir jų pritaikymas ir kt.) - apima vaiko dalyvavimą įvairiose ugdymo veiklose ir dalyvavimo bei ugdymo(si) sėkmingumą apibūdinančius komponentus (užduočių atlikimas, įgūdžių įgijimas ir kt.).</p>	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko noras ir gebėjimai įsitraukti ir dalyvauti ugdymo(si) veiklose. • Vaiko ugdymo(si) rezultatai. • Sunkumai dalyvauti ugdymo(si) veiklose dėl raidos sutrikimo. • Socialinės aplinkos įtaka vaiko pasirengimui dalyvauti ugdymo(si) veiklose ir dalyvavimui jose. • Dalyvavimo ugdymo(si) veiklose ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (<i>pvz., regos, klausos, kalbėjimo</i>). • Sunkumai dalyvauti ugdymo(si) veiklose dėl vaiko emocinių ir elgesio ypatumų ar sveikatos problemų. • Galima pavojaus ar žalos rizika dalyvaujant ugdymo(si) veiklose dėl vaiko emocinių ir elgesio sunkumų jo ar kitų asmenų sveikatai, saugumui, turtui. 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar vaikas dalyvauja ugdymo(si) veiklose? Kokiose? Kokių kyla sunkumų dalyvauti ugdymo(si) veiklose? Pateikite pavyzdžių. • Kaip vaikui būtų lengviau dalyvauti ugdymo(si) veiklose? • Kokia pagalba vaikui padėtų dalyvauti ugdymo(si) veiklose? • Kiek (kokios) reikalingos pagalbines priemonės, kad vaikas galėtų dalyvauti ugdymo(si) veiklose? 	

- Kiek (kokia) reikalinga kitų asmenų pagalba, kad vaikas dalyvautų ugdymo(si) veiklose (pvz.: palydėjimas, asmeninis asistentas)?

Klausimų pavyzdžiai:

- Kaip sekasi vaikui dalyvauti ugdymo(si) veiklose? Kas trukdo dalyvauti?
- Ko vaikas išmoko dalyvaudamas ugdymo(si) veiklose?

Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų dalyvauti ugdymo(si) veiklose ir jam jose sekasi.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas noriai dalyvauja ugdymosi veiklose, sėkmingai atlieka užduotis ir mokosi naujų dalykų.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų įsitraukti ir dalyvauti ugdymo(si) veiklose. Kartais reikalingos pagalbinės priemonės, ugdymo(si) aplinkos ar veiklos pritaikymas ar kito asmens pagalba, kad vaikas galėtų įsitraukti į ugdymo(si) veiklas (pvz.: užduočių parinkimas, pritaikymas).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali dalyvauti ugdymo(si) veikloje, bet kai nesiseka praranda motyvaciją atlikti užduotis. • Vaikas nedrąsus, reikalaujantis palaikymo ugdymo(si) veikloje.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas ribotai gali dalyvauti ugdymo(si) veiklose. Reikalingos pagalbinės priemonės, aplinkos ar veiklos pritaikymas ar kartais kito asmens pagalba, kad vaikas galėtų įsitraukti į ugdymo(si) veiklas.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaiko adaptacija pradėjus dalyvauti ugdymo(si) veiklose trunka ilgesnį laiką, jam reikalinga pagalba, pvz.: <i>priprasti prie aplinkos, prie užsiėmimus vedančio asmens.</i> • Reikia padėti suprasti užduotis, daugiau parodyti, kai ką atlikti kartu.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas negali įsitraukti ir /ar dalyvauti ugdymo(si) veiklose be pagalbinių priemonių, pritaikymo ir kito asmens pagalbos. Su pagalba gali dalyvauti tik tam tikrose ugdymo(si) veiklose pritaikytomis sąlygomis (pvz.: <i>trumpesnę laiką</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaiką reikia raginti, kad užsiimtų ugdymo(si) veikla, kad tęstų ir užbaigtų užduotį. • Reikia parinkti veiklas, jas suskaidyti ir pritaikyti ar specialiai paruošti užduotis, priemones, kad vaikas sugebėtų atlikti konkretų veiksmą (pvz.: <i>priklijuoti jau paruoštą detalę ant atviruko</i>).
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negali įsitraukti ir dalyvauti ugdymo(si) veiklose.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali tik stebėti kitų atliekamas ugdymo(si) veiklose veiklas. • Vaikas nesuvokia ugdymo(si) veiklos, pvz.: <i>dėl pažintinių funkcijų sutrikimo.</i>

8.3. Miego kokybė (natūralaus miego ypatumai, nuo kurių priklauso optimalus fizinis ir psichinis poilsis)

Apibrėžimas	
<p>Miego kokybė (natūralaus miego ypatumai, nuo kurių priklauso optimalus fizinis ir psichinis poilsis) – apima asmens galėjimą tinkamai ir pilnavertiškai pailsėti miego metu ir miego sunkumus, <i>pvz.: sunkumus užmigti ir išlikti miegančiam, mieguistumą dienos metu.</i></p> <p>Miego funkcijos – tai periodiškas, grįžtamas ir atrenkamas fizinis ir psichinis atsiribojimas nuo aplinkos.</p>	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none"> • Miego - būdravimo ritmas • Nemiga • Miego stoka (trukmė). • Mieguistumas dienos metu • Neįprasto elgesio epizodai miegant (motorinis ir vokalinis aktyvumas miego metu, <i>pvz.: vaikščiojimas, kalbėjimas, košmarai.</i> • Kiti miego sutikimai. • Vaiko savijauta, susijusi su miegu, <i>pvz.: baimė atsibudus.</i> • Vaiko aplinkos įtaka miego kokybei. • Galima pavojaus ar žalos rizika dėl miego sutrikimų (<i>pvz., vaiko sveikatai</i>). 	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaip vaikas miega? Ar vaikas pailsi miegodamas (-a)? Kokių kyla sunkumų? Pateikite pavyzdžių. • Kokia pagalba padėtų vaikui išsimiegoti? • Kiek (kokios) reikalingos pagalbinės priemonės, kad vaikas galėtų išsimiegoti (medikamentai, miego higiena ir kt.)? • Kiek (kokia) reikalinga kitų asmenų pagalba, kad vaikas galėtų išsimiegoti (pažadėjimas, nuraminimas ir kt.)? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaip vaikui pavyksta išsimiegoti naktį? • Ar greitai užmiega? • Kas vaikui trukdo išsimiegoti? 	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi miego sunkumų. Gali užmigti ir išsimiegoti (nakties miego metu).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas sugeba išsimiegoti, atsibudęs jaučiasi pailsėjęs.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas gali užmigti ir miegoti, tačiau užmigimas gali būti lėtesnis ir/ ar miegas mažiau kokybiškas (<i>pvz., dažnesni prabudimai, ankstesnis</i></p>

	<p><i>prabudimas ir kt.</i>). Kartais reikalingos pagalbinės priemonės ar kito asmens pagalba (<i>pvz.: miego higiena, migdymas ir kt.</i>)</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui paprastai pavyksta užmigti su kito asmens pagalba. • Vaikas gali turėti tam tikrų reikalavimų, kad eitų miegoti (<i>pvz., uždegti stalinę lempą prie lovos</i>). • Nemigos simptomai pasireiškia 1-2 kartus per savaitę.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaiko galimybės išsimiegoti ir pailsėti miego metu yra ribotos. Reikalingos pagalbinės priemonės, miego aplinkos pritaikymas ar kartais kito asmens pagalba, kad vaikas užmigėtų ir išsimiegotų nakties miego metu (<i>pvz.: lengvi medikamentai, skirti miegui</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nemigos simptomai pasireiškia 3-4 kartus per savaitę. • Vaikas gali miegoti ir jaustis išsimiegojęs miegui skirtų medikamentų pagalba. • Pakitęs miego-būdravimo ritmas, <i>pvz.: ankstyvas miegojimas ir atsibudimas, naktinis aktyvumas</i>.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas negali užmigti ir/ar išsimiegoti be pagalbinių priemonių ir kito asmens pagalbos. Prasta miego kokybė trukdo vaikui dalyvauti kasdienėse ir užimtumo veiklose (<i>pvz., pasireiškia dirglumas, irzlumas, dėmesio koncentracijos stoka</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nemigos simptomai pasireiškia 3-4 kartus per savaitę. • Dažnai kamuoja košmarai, naktinės baimės. • Naktį dažni atsibudimai, ir vaikui sunku pačiam vėl užmigti.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba. Vaikas negali išsimiegoti, miego funkcijos sutrikę. Miego sunkumai ir prasta miego kokybė išlieka nepaisant naudojamų pagalbinių priemonių (<i>pvz.: medikamentų, skirtų miegui</i>). Dėl miego funkcijų sutrikimo gali kilti rimtų sveikatos problemų. Reikalinga nuolatinė kito asmens pagalba siekiant užtikrinti asmens miego (poilsio) poreikius.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas visai atsisako ar vengia miegoti. • Kyla pavojus vaiko saugumui ir sveikatai dėl miego ypatumų (<i>pvz., susižeidimo rizika dėl mušimosi sapnuojant, somnambulizmas ir kt.</i>).

8.4. Sensorinis jautrumas (reagavimas į garsus, šviesas, spalvas ir kitus dirgiklius)

Apibrėžimas
<p>Sensorinis jautrumas - padidėjęs / sumažėjęs jautrumas aplinkos dirgikliams. Apima jautrumą klausos, regos, lytėjimo ir kitiems dirgikliams, <i>pvz.: jautrumas drabužiu, maisto tekstūrai</i>.</p>
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti
<ul style="list-style-type: none"> • Netoleravimas tam tikrų aplinkos dirgiklių; • Perdėtas siekimas tam tikrų aplinkos dirgiklių;

- Vengimo, susierzinimo, baimės, skausmo reakcijos į tam tikrus aplinkos dirgiklius;
- Sensorinis jautrumas stimuliacijos pobūdžiui ar laipsniui, *pvz.: netoleravimas švelnių prisilietimų*;
- Intensyvios ar neįprastos reakcijos į tam tikrus dirgiklius.
- Dėl sensorinio jautrumo atsiradę ribojimai vaiko funkcionavimui, veiklai ir socialiniai įtraukčiai.

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai

Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:

- Kaip vaikas toleruoja skirtingus aplinkos dirgiklius? Kokie aplinkos dirgikliai vaikui iššaukia intensyvias, trikdančias reakcijas? Kokių kyla sunkumų dėl aplinkos dirgiklių vaikui sukeltų pojūčių (jausmų, reakcijų)? Pasakykite pavyzdžių.
- Kaip vaikui galima padėti jaustis geriau, kai aplinkoje yra nepriimtinių dirgiklių?
- Kokia pagalba reikalinga, kad nekiltų sunkumų dėl aplinkos dirgiklių?
- Kiek (kokios) reikalingos pagalbinės priemonės, kad nekiltų sunkumų dėl aplinkos dirgiklių?
- Kiek (kokia) reikalinga kitų asmenų pagalba, kad nekiltų sunkumų dėl aplinkos dirgiklių?

Klausimų pavyzdžiai:

- Ar yra aplinkos dirgiklių, kurių vaikas negali toleruoti? Kaip dažnai vaikas susiduria su netoleruojamais dirgikliais?
- Kaip pavyksta vaiką nuraminti jam susidūrus su netoleruojamu dirgikliu?

Balai Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai

0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų dėl sensorinio jautrumo, gali prisitaikyti prie aplinkos dirgiklių.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali prisitaikyti prie savo namų ir išorės aplinkos dirgiklių ir juos toleruoti; • Nepatiria veiklos ribojimų ar socialinės įtraukties suvaržymų dėl sensorinio jautrumo, <i>pvz.: gali išbūti triukšmingoje patalpoje, toleruoja sirenos garsą.</i>
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba, jei vaikui sensorinis jautrumas pasireiškia į retai pasitaikantį dirgiklį arba reakcija į dirgiklį yra neintensyvi ar greitai praeinanti. Vaikui užtenka nedidelės pagalbos prisitaikant, pritaikant aplinkos veiksnius ar susitvarkant su reakcija į dirgiklį.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jautrumo reakciją kartais pasitaikančiam specifiniam garsui galima valdyti tam iš anksto pasiruošus, <i>pvz.: naudoti garsą izoliuojančias ausines, ausų uždengimą, išėjimą iš patalpos.</i> • Nustojus dirgikliui veikti greitai grįžtama prie įprastinės veiklos.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikui dėl sensorinio jautrumo kyla sunkumų ne vienoje srityje ar sensorinis jautrumas stebimas daugiau nei vienam dirgikliui. Pritaikant aplinkos veiksnius pagalba reikalinga dažnai. Kartais reikalinga asmens pagalba tvarkantis su sensorinio jautrumo reakcijomis.</p>

	<p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sensorinis jautrumas į stiprų garsą sukelia trikdančias emocines ir/ar elgesio reakcijas, kurioms suvaldyti reikalinga kito asmens pagalba (nuraminimas, išvedimas iš patalpos). • Nustojus dirgikliui veikti užtrunka, kol grįžtama prie įprastinės veiklos.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba, nes vaikui kyla žymių sunkumų dėl sensorinio jautrumo, kuris apima keletą sričių. Reakcija į dirgiklį būna intensyvi, aiškiai išreikšta. Sensorinis jautrumas gali pasireikšti keletui dirgiklių, dirgikliai dažniau pasitaikantys vaiko aplinkoje. Reikalinga kito asmens pagalba skiriant daugiau laiko pritaikant ar pašalinant aplinkos veiksnius.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas dėl sensorinio jautrumo vengia eiti į tam tikras vietas, atsisako valgyti tam tikros konsistencijos maistą, maudytis ir pan. • Nustojus dirgikliui veikti sunku vėl grįžti prie įprastinės veiklos.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas yra stipriai pažeidžiamas dėl sensorinio jautrumo įvairiose veiklos srityse. Sensorinio jautrumo sukeltos pasekmės turi neigiamą poveikį vaiko funkcionavimui ir kasdienei veiklai arba kelia riziką asmens ar aplinkinių sveikatai, turtui.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dėl vaiko didelio sensorinio jautrumo reikia ypatingai organizuoti aplinką ir dienos rutiną, pašalinant skirtingus dirgiklius, kad būtų galima atlikti kasdienės veiklas: valgymą, prausimąsi, rengimąsi, miegojimą. • Stengiamasi pašalinti dirgiklius iš aplinkos, nes kylančios reakcijos į dirgiklius, stipriai sutrikdo asmens funkcionavimą.

9. BENDRUOMENINIS, SOCIALINIS IR PILIETINIS GYVENIMAS

9.1. Dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose (pvz.: muzikos, dailės, sporto, technikos mokyklose, būreliuose, studijose, klubuose, draugijose ir kt.)

Apibrėžimas	
Dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose (pvz.: muzikos, dailės, sporto, technikos mokyklose, būreliuose, studijose, klubuose, draugijose ir kt.) - apima vaiko norą ir galėjimą įsitraukti į įvairias neformaliojo švietimo veiklas bei dalyvavimą jose.	
Reikšmingi aspektai pagalbos poreikiui vertinti	
<ul style="list-style-type: none">• Vaiko noras ir gebėjimai įsitraukti ir dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose.• Sunkumai dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose dėl raidos sutrikimo.• Socialinės aplinkos įtaka vaiko dalyvavimui neformaliojo švietimo veiklose.• Dalyvavimo neformaliojo švietimo veiklose ribojimai dėl funkcijų sutrikimo (pvz., regos, klausos, kalbėjimo).• Sunkumai dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose dėl vaiko emocinių ir elgesio ypatumų ar sveikatos problemų.• Galima pavojaus ar žalos rizika dalyvaujant neformaliojo švietimo veiklose dėl vaiko emocinių ir elgesio sunkumų jo ar kitų asmenų sveikatai, saugumui, turtui.	
Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai ir klausimų pavyzdžiai	
<p>Pagrindiniai (orientaciniai) klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ar vaikas dalyvauja neformaliojo švietimo veiklose? Kokiose? Kokių kyla sunkumų dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose? Pateikite pavyzdžių.• Kaip vaikui būtų lengviau dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose?• Kokia pagalba vaikui padėtų dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose?• Kiek (kokios) reikalingos pagalbinės priemonės, kad vaikas galėtų dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose?• Kiek (kokia) reikalinga kitų asmenų pagalba, kad vaikas dalyvautų neformaliojo švietimo veiklose (pvz.: palydėjimas, asmeninis asistentas)? <p>Klausimų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kaip sekasi vaikui dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose? Kas trukdo dalyvauti?	
Balai	Pagalbos poreikio vertinimo gairės ir pavyzdžiai
0	<p>Pagalbos poreikio nėra. Vaikas neturi sunkumų dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vaikas noriai ir sėkmingai dalyvauja ugdomosi veiklose.
1	<p>Reikalinga nedidelė pagalba. Vaikas turi nedidelių sunkumų įsitraukti ir dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose. Kartais reikalingos pagalbinės priemonės, aplinkos ar veiklos pritaikymas ar kito asmens pagalba, kad vaikas galėtų įsitraukti į neformaliojo švietimo veiklas (pvz.: užduočių parinkimas, pritaikymas).</p> <p>Pavyzdžiai:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali dalyvauti neformaliojo švietimo veikloje, bet kai nesiseka atsisako dalyvauti, atlikti užduotis. • Vaikas nedrąsus, reikalaujantis palaikymo neformaliojo švietimo veikloje.
2	<p>Reikalinga vidutinė pagalba. Vaikas ribotai gali dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose. Reikalingos pagalbinės priemonės, aplinkos ar veiklos pritaikymas ar kartais kito asmens pagalba, kad vaikas galėtų įsitraukti į neformaliojo švietimo veiklas.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaiko adaptacija pradėjus dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose trunka ilgesnį laiką, jam reikalinga pagalba, pvz.: <i>priprasti prie aplinkos, prie asmens vedančio užsiėmimus.</i> • Reikia padėti suprasti užduotis, daugiau parodyti, kai ką atlikti kartu.
3	<p>Reikalinga didelė pagalba. Vaikas negali įsitraukti ir /ar dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose be pagalbinių priemonių, pritaikymo ir kito asmens pagalbos. Su pagalba gali dalyvauti tik tam tikrose neformaliojo švietimo veiklose pritaikytomis sąlygomis (pvz.: <i>trumpesnį laiką</i>).</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaiką reikia raginti, kad užsiimtų neformaliojo švietimo) veikla, kad tęstų ir užbaigtų užduotį. • Reikia parinkti veiklas, jas suskaidyti ir pritaikyti ar specialiai paruošti užduotis, priemones, kad vaikas sugebėtų atlikti konkretų veiksmą.
4	<p>Reikalinga nuolatinė pagalba, nes vaikas negali įsitraukti ir dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose.</p> <p>Pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas gali tik stebėti kitų atliekamas veiklas. • Vaikas nesuvokia veiklos, pvz.: <i>dėl pažintinių funkcijų sutrikimo.</i>